

NATUR- OG
MILJØKLAGENÆVNET

Rentemestervej 8
2400 København NV
Telefon: 72 54 10 00
nmkn@nmkn.dk

15. september 2014 • J.nr.: NMK-34-00318, NMK-34-00365, NMK-41-00264, NMK-33-02171 • Ref.: BAB-NMKN

Afgørelse

i sag om Varde Kommunes vedtagelse af Kommuneplantillæg nr. 03 og lokalplan 25.10.L02 med tilhørende VVM-redegørelse, miljørapport og VVM-tilladelse for opstillingen af ti vindmøller ved Ulvemose og Bækhede Plantage

Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse efter planlovens¹ § 58, stk. 1, nr. 3, og miljøvurderingslovens² § 16, stk. 1, jf. planlovens § 58, stk. 1, nr. 4.

Varde Kommune har den 1. oktober 2013 endeligt vedtaget Kommuneplantillæg nr. 03 og lokalplan 25.10.L02 med tilhørende VVM-redegørelse og miljørapport for opstillingen af 10 vindmøller ved Ulvemose og Bækhede Plantage samt lokalplan 25.10.L02. Kommunen har meddelt VVM-tilladelse til opstilling af de 10 vindmøller d. 11. oktober 2013.

Natur- og Miljøklagenævnet ophæver Varde Kommunes vedtagelse af ovennævnte plangrundlag og ophæver som følge heraf VVM-tilladelsen.

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Natur- og Miljøklagenævnet³, Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen efter planloven skal være anlagt inden 6 måneder, jf. planlovens § 62, stk. 1.

¹ Lovbekendtgørelse nr. 587 af 27. maj 2013 om lov om planlægning

² Lovbekendtgørelse nr. 939 af 3. juli 2013 om miljøvurdering af planer og programmer

³ Lovbekendtgørelse nr. 736 af 14. juni 2013 om Natur- og Miljøklagenævnet

Klagen til Natur- og Miljøklagenævnet

Plangrundlaget, herunder miljørapporten og VVM-tilladelsen er påklaget til Natur- og Miljøklagenævnet af omboende, der bl.a. har anført, at cirkulære om planlægning for og landzonetilladelse til opstilling af vindmøller ikke er overholdt, da afstandskravet mellem vindmølleparker⁴ og samspillet mellem disse ikke er hverken overholdt eller beskrevet som landskabeligt ubetænkeligt. Herudover er det anført at VVM-redegørelsen og miljøvurderingen (herefter miljørapporten) er fejlbehæftet, herunder at støjberegningerne ikke er udført korrekt, at der ikke i miljørapporten er redegjort i tilstrækkeligt omfang for miljøpåvirkningen af en påtænkt grundvandsænkning, og at afværgeforanstaltninger til beskyttelse af bilag IV arter beskyttet efter habitatdirektivet⁵ – ikke fremgår som et vilkår af VVM-tilladelsen.

Sagens oplysninger

Varde Kommune har den 1. oktober 2013 vedtaget Lokalplan 25.10.L02 Vindmøller ved Ulvemose og Bækhede Plantage og Kommuneplantillæg 03 til Kommuneplan 2013, Varde Kommune med tilhørende VVM-redegørelse og miljøvurdering.

Mølleprojektet er bl.a. på grund af møllernes højde på over 80 meter VVM-pligtigt.⁶

Området er udlagt til vindmølleformål. Der skal opstilles ti møller hver især med en total højde på 150 meter.

Området ligger i landzone og vedbliver at ligge i landzone.

Der ligger to vindmølleparker henholdsvis nord og syd for det planlagte vindmølleområde. Der ligger i alt 9 møller ca. 650 meter nord for det planlagte område ved Næsbjerg/ Møgelbjerg og 10 vindmøller ca. 1,7 km syd for området, vest for Årre ved Rousthøje/Gunderup. Disse møller er alle omkring 70 meter høje. Møllerne ved Møgelbjerg er fra 2002 og er grupperet i to grupper af henholdsvis 3 møller nordligst og 6 møller tættest på opstillingsområdet. Møllerne ved Rousthøje/Gunderup er fra 1999 og er grupperet i to grupper af henholdsvis 4 møller og 6 møller. Herudover står en enkelt mølle ca. 530 meter vest for Ulvemosen. Der ligger således 20 vindmøller i en afstand af op til 1,7 km fra den planlagte vindmøllepark.

Det er på side 39 i miljørapporten beskrevet, at moderne vindmøllers gennemsnitlige levetid er 20 til 30 år. Man må således forvente en minimumslevetid på de to vindmølleparker på henholdsvis yderligere 5 og 8 år og en maksimumslevetid på henholdsvis yderligere 15 og 18 år.

Det er i følge miljørapporten forventet, at de planlagte møller ved Ulvemose/Bækhede Plantage vil være i drift med udgangen af 2014.

⁴ Vindmøllepark er defineret i bek.g. 1284 15/12/2011 Bekendtgørelse om støj fra vindmøller § 2, nr. 3, som en samling af 3 eller flere vindmøller

⁵ Beskyttet efter EU's habitatdirektiv 92/43 EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter, Bilag IV Dyre- og plantearter af fællesskabsbetydning, der kræver streng beskyttelse.

⁶ Bekendtgørelse nr. 1510 af 15. december 2010, § 3, stk. 1, jf. bilag I pkt. 38

Forvaltningens notat til kommunalbestyrelsen af 17. september 2013

Af et notat, som forvaltningen i forbindelse med behandlingen af kommuneplantillægget har udarbejdet til kommunalbestyrelsen, fremgår bl.a., at de planlagte 150 meter høje møller må forventes at blive synlige, uanset hvor i kommunen de placeres, og at det derfor har været et kriterium, at møllerne skulle placeres, hvor der var færrest mulige indbyggere. Herudover fremgår det af notatet, at det i høringsperioden for den overordnede vindmølleplanlægning var en forudsætning, at de to eksisterende vindmølleparker på henholdsvis 9 og 10 møller samt 3 øvrige enkeltstående vindmøller blev nedtaget, før de nye 150 meter høje møller blev opstillet.

I forbindelse med udarbejdelse af projekt og miljørapport er det beskrevet, at de eksisterende møller forventes at kunne producere 2.800 MWh (8.000 husstandes forbrug), og at møllerne således repræsenterer en relativt høj værdi. Det er derfor vurderet, at det ud fra et økonomisk og energimæssigt synspunkt vil være uhensigtsmæssigt at nedtage disse møller, før de er udtjent om 6 til 16 år. Afventer opstillingen af de 10 nye møller nedtagning af de eksisterende møller, går man til gengæld glip af en el-produktion på ca. 95.000 MWh pr. år (27.000 husstandes forbrug.) Konsekvensen af at opstille de nye vindmøller, før de gamle er nedtaget, er, at 16 ejendomme kommer til at ligge mellem to vindmølleparker. Herudover vil man fra andre 12 boliger i et område mellem Årre og Rousthøje - syd for både de nye og de eksisterende vindmøller – opleve, at vindmøllerne samlet set fremstår uharmonisk. Bilister på Tingvejen mellem Roust og Årre vil også opleve en strækning, hvor mølleparken fremstår uharmonisk. Det er forvaltningens vurdering, at projektet, på trods af at alle grænseværdier overholdes, i særlig grad visuelt vil påvirke beboerne i de 16 ejendomme, der kommer til at ligge mellem de nye møller og de eksisterende møller ved Gunderup og Rousthøje.

Kommuneplantillægget med tilhørende miljørapport blev herefter vedtaget af kommunen.

Kommuneplantillægget

Det følger af kommuneplantillægget, at området anvendes til landbrugsformål og at anvendelsen bibeholdes, samtidig med at der tillades opstillet 10 vindmøller. Der løber et elkabel gennem området fra en anden vindmøllepark på Horns Rev. Vindmøllerne vil kunne placeres uden at komme i konflikt med afstandskravet til el-kablerne.

Med kommuneplantillægget revideres afgrænsningen af vindmølleområdet i Hovedstrukturen til Kommuneplan 2010-2022 til at være sammenfaldende med et nyt enkeltområde benævnt 20.10.T01 i Kommuneplan 2013.

Rammebestemmelserne for enkeltområde 20.10.T01 fastlægger områdets anvendelse til tekniske formål i form af vindmøller samt landbrugsformål. Det bestemmes endvidere, at der kan opføres 10 vindmøller, der skal stå på én lige eller buet linie med ens indbyrdes afstand med en maximal totalhøjde på 150 meter. Vindmøllerne skal opføres i ensartet konstruktion, materialer, farve samt omdrejningsretning og have en effekt på minimum 30 MW. Inden for området må der ikke gives tilladelse til ny støjfølsom anvendelse. Natur, der er beskyttet efter § 3 i naturbeskyttelsesloven, må ikke påvirkes negativt, hverken ved etablering eller drift af vindmøller. Totalhøjden på vindmøllerne er i alt 150 meter, og de 10 vindmøller skal opstilles samtidig og have en minimumseffekt hver på 2 MW.

Den generelle landskabelige påvirkning, som anlægget vil medføre, er beskrevet i kommuneplantillægget:

"I VVM-redegørelsen og miljørapporten er det vurderet, at vindmølle anlæggets store udstrækning generelt vil medføre en væsentlig påvirkning af landskabet, når man står henholdsvis syd og nord for projektet. Det er i den forbindelse vurderet, at vindmølle anlæggets vældige dimensioner opleves mest markant fra Lyshøjen ved Esbjerg."

Ligeledes er samspillet med andre vindmøller vurderet:

"Det er endvidere vurderet, hvorledes de nye vindmøller bliver oplevet sammen med eksisterende vindmøller indenfor 4,5 km svarende til nærzonen. Vindmøllerne vil opleves markant i nærområdet ved de nærmeste boliger og på enkelte vejstrækninger påvirke opfattelsen af landskabet markant. Samspillet med de tyve eksisterende vindmøller er undersøgt med flere visualiseringer, med henblik på at belyse om der er lokaliteter, hvor de planlagte vindmøller fremstår visuelt uheldigt i forhold til de eksisterende vindmøller. I nærzonen er det vurderet, at de ti eksisterende vindmøller ved Rousthøje og Gunderup giver et uheldigt samlet billede set fra området vest-nordvest for Roust. De eksisterende to vindmøllegrupper vil formentlig have en restlevetid på 4 – 14 år sammen med de nye vindmøller, og det betyder, at i perioden indtil eksisterende vindmøller nedtages kan vindmøllerne fra enkelte positioner fremstå visuelt "rodet". Det er samtidig vurderet, at landskabet er et almindeligt åbent jordbrugsområde uden væsentlige beskyttelsesinteresser."

Lokalplanen

Det følger bl.a. af lokalplanen, at vindmøllerne skal opstilles i et bueslag med tilnærmelsesvis lige stor indbyrdes afstand mellem møllerne på ca. 460 meter. Vindmøllelinien vil blive lidt over 4 km lang.

Lokalplanområdet ligger ca. 5 km fra nærmeste Natura 2000 område – Nørholm Hede mm. og Alslev Ådal, der begge er habitatområder og ligger henholdsvis nord og vest for lokalplanområdet. Ca. 7 km vest for området ligger den østligste grænse af fuglebeskyttelsesområdet F 49 Engarealer ved Ho Bugt. Endelig ligger habitatområdet Sneum Å og Holsted Ådal ca. 8,5 km sydøst for området.

Det fremgår af lokalplanens redegørelse, at placeringen af den østligste vindmølle vil være tæt på en vigtig ledelinie for flagermus, og det kunne eventuelt være hensigtsmæssigt med etablering af afværgeforanstaltning. Vindmøller vil ved valg af afværgeforanstaltning for den østligste vindmølle ikke påvirke nærområdets yngle- og rasteområde for flagermus.

De østligste vindmøller i lokalplanområdet står indenfor skovbyggelinien, og der er d. 12. december 2013 meddelt dispensation fra skovbyggelinien.

Af lokalplanens redegørelse fremgår det bl.a. om den generelle påvirkning af landskabet, at:

"vindmølle anlæggets store udstrækning generelt vil medføre en væsentlig påvirkning af landskabet, når man står henholdsvis syd og nord for projektet. Det er i den forbindelse vurderet, at vindmølle anlæggets dimensioner vil opleves mest markant fra Lyshøjen ved Esbjerg".

For så vidt angår samspillet med andre vindmølleparker, fremgår det af redegørelsen, at:

"Vindmøllecirkulæret⁷ indeholder endvidere bestemmelser og vejledninger for blandt andet... afstanden mellem vindmøllegrupper... Endvidere er der fastlagt et krav om, at vindmøller, der står med mindre afstand end 28 gange totalhøjden skal vurderes, så det sikres, at det samlede udtryk ikke er visuelt betænkeligt. Det vil ved

⁷ CIR1H nr. 9295 af 22. maj 2009, Cirkulære om planlægning for og landzonetilladelse til opstilling af vindmøller

Ulvemose og Bækhede Plantage betyde en afstand på 4,2 km. Det er i VVM-redegørelsen vurderet, hvorledes de nye vindmøller bliver oplevet sammen med eksisterende vindmøller indenfor 4,5 km svarende til nærzonen. Det drejer sig om i alt tyve mellemstore vindmøller, og det er undersøgt med flere visualiseringer, om der er lokaliteter, hvor de planlagte vindmøller fremstår visuelt uheldigt i forhold til de eksisterende vindmøller. I nærzonen er det vurderet, at de 10 eksisterende vindmøller ved Rousthøje og Gunderup giver et uheldigt samlet billede set fra området vest nordvest for Roust. De eksisterende to vindmøllegrupper vil formentlig stå 4 – 14 år sammen med de nye vindmøller, og i den periode vil man have det rodede billede.

De nærmeste eksisterende vindmøller til de nye vindmøller står ved Møgelbjerg nord for Bækhede Plantage. Der er ikke fundet et visuelt uheldigt samspil med denne vindmøllegruppe. Fra øvrige fotostandpunkter er det generelt vurderet, at de planlagte vindmøller ved Ulvemose og Bækhede Plantage vil fremstå som et særskilt vindmølleanlæg, og at den samlede påvirkning af landskabet ikke er betænkelig.”

Det fremgår af lokalplanens §§ 6-7, at vindmøllerne skal stå i et bueslag med tilnærmelsesvis lige stor indbyrdes afstand. Der må som hovedregel maksimalt være en variation på 5 %. Vindmøllernes totale højde må være maksimalt 150 meter og skal mindst være 100 meter. Endelig fastlægges det, at vindmøllerne skal opføres med en ensartet ydre fremtræden, således at møllerne fremtræder som en helhed.

Miljørapporten

Miljørapporten indeholder 9 kapitler.

Kapitlerne har følgende overskrifter:

1. Indledning
2. Ikke teknisk resumé
3. Beskrivelse af anlægget
4. Landskabelige forhold
5. Miljøkonsekvenser ved naboboliger
6. Øvrige miljøkonsekvenser
7. Andre forhold
8. Sundhed og overvågning
9. Henvisninger

Kapitel 1

I miljørapporten er der bl.a. i indledningen henvist til vindmøllecirkulæret. Det er anført, hvorledes vindmøllecirkulæret fastsætter en række krav til kvaliteten af vindmølleplanlægningen i relation til omgivelserne. Blandt andet er cirkulærets § 2, stk. 4 gengivet, og det fremgår af miljørapporten, at vindmøller, der står med mindre afstand end 28 gange totalhøjden, skal vurderes, så det sikres, at det samlede udtryk ikke er visuelt betænkeligt. Det fremgår af kapitlet, at ældre vindmøller med en levetid under 5 år fra den dag de nye vindmøller bliver tilsluttet, kan der ses bort fra. Ved det konkrete projekt kan det måske være tilfældet for de ti vindmøller, der står syd for projektet.

Kapitel 2 – Ikke teknisk resumé.

Det er i kapitlet beskrevet, at vindmølleområdet ligger på Esbjerg Bakkeø, og at møllerne skal opstilles i et karakteristisk bakkeølandskab med et let kuperet terræn, marker i landbrugsdrift, læhegn og skove. Landskabet er i forslaget til Kommuneplan 2013 karakteriseret som landbrugslandskab med påvirkning af vindmøller. De nye møllers visuelle påvirkning af oplevelsen af landskabet er i miljørap-

porten inddelt i tre zoner: Nærzonen indtil 4,5 km fra vindmøllerne, mellemzonen indtil 10 km fra møllerne og fjernzonen i afstande af over 10 km.

Oplevelsen af andre vindmøller set i sammenhæng med de planlagte møller er beskrevet. Det fastslås, at der i nærzonen i alt står 20 mellemstore vindmøller. Det er undersøgt med flere visualiseringer, om der er lokaliteter, hvor de planlagte vindmøller vil fremstå uharmonisk sammen med de eksisterende vindmøller. Fra et område nord for Roust i nærzonen, er det vurderet, at de ti eksisterende vindmøller ved Rousthøje/Gunderup og de nye møller kan være svære at adskille fra hinanden og dominerer horisonten, der vil være præget af vindmøller. De eksisterende to vindmøllegrupper vil i bedste fald kun stå i fire år sammen med de nye vindmøller, og i den periode vil man have det rodede billede. I værste fald kan det blive op til 14 år.

I mellemzonen er der ligeledes visuelle problemer. Her er det beskrevet, at vest for Heagervej i Nordenskov er en begrænset del af de nye vindmøller vanskelige at adskille fra tre eksisterende møller. Der tales her om de 3 møller, der ligger nordligst i vindmølleparken nord for opstillingsområdet ved Næsbjerg/Møgelbjerg. Kommunen har fundet, at der er tale om et noget mindre uheldigt møllesamspil end ved møllerne ved Rousthøje/Gunderup, men at forøgelsen af antallet af vindmøller vil påvirke oplevelsen af landskabet, der vil være meget præget af vindmøller.

Der er ikke fundet et visuelt uheldigt samspil med den nærmest eksisterende vindmøllegruppe ved Møgelbjerg nord for Bækhede Plantage.

Fra øvrige fotostandpunkter er det generelt vurderet, at de planlagte vindmøller vil fremstå som et særskilt vindmølle anlæg, og at den samlede påvirkning af landskabet ikke er betænkelig. Derudover har kommunen bemærket, at de eksisterende fire vindmølle anlæg har en samlet produktion, der svarer til omkring 8000 husstandes årlige elforbrug, og dette bør afvejes i forhold til den landskabelige påvirkning.

Endelig er det beskrevet, at vindmølle anlæggets store udstrækning generelt vil medføre en væsentlig påvirkning af landskabet, når man står henholdsvis syd og nord for projektet.

Kapitel 4- Landskabelige forhold

Kapitlet indeholder en registrering og en analyse af landskabet omkring vindmølleområdet ved Ulvemose og Bækhede Plantage. Kapitlet omfatter en vurdering af den visuelle påvirkning fra de planlagte vindmøller. Det er beskrevet, at vindmøllernes design og opstillingsmønster er afgørende faktorer for den visuelle oplevelse og påvirkning af landskabet. Eksisterende og planlagte vindmøller og deres visuelle betydning er derfor beskrevet og vurderet som en vigtig del af analysearbejdet, fordi det er et brugbart værktøj til at aflæse de udarbejdede visualiseringer. Vurderingerne beskriver, om vindmøllerne virker dominerende og/eller forstyrrer oplevelsen af landskabet. Esbjerg Bakkeø er afgrænset af Varde Ådal mod nord, Holme Ådal mod øst og Sneum Ådal mod syd. Ådalene omkring bakkeøerne fremstår generelt som brede dalstrøg, der slynger sig gennem landskabet omkranset af jævnt stigende terrænskråninger, der rejser sig op mod bakkeøerne. Ådalen omkring Varde Å fremstår som et markant og værdifuldt element i landskabet.

De nærmeste byer er Rousthøje, som ligger ca. 2,5 km sydvest for projektområdet. Årre ligger ca. 2,5 km sydøst for vindmølleområdet og Næsbjerg ca. 2,5 km mod nord. De nærmeste større byer er Varde og Esbjerg, som ligger henholdsvis 5,5 km vest og 12 km sydvest for området. Det er vurde-

ret, at oplevelsen af bymiljøet i Roust og Næsbjerg kan blive påvirket af det planlagte vindmølleprojekt. Det er samtidig vurderet, at oplevelsen af landskabet fra Årres vestlige bygrænse kan blive påvirket af de ti planlagte vindmøller.

Det er forventet at de nye vindmøller ved Ulvemose og Bækhede Plantage kan blive oplevet sammen med vindmølleparken ved Gunderup og Roustøje i 4 til 14 år. Den korte periode er efter kommunens vurdering en ubetydelig tidsramme, men den lange periode vil være af betydning. Ved besigtigelsen af landskabet er det undersøgt, om der er områder, hvor de eksisterende vindmøller kan indgå i et uheldigt visuelt samspil med de planlagte vindmøller.

I nærzonen er det vurderet, om der er områder, hvor de planlagte vindmøller kan fremstå visuelt uheldigt i forhold til de eksisterende vindmøller. På baggrund af besigtigelsen af området er det vurderet, at de eksisterende vindmøller generelt fremstår markant som teknisk anlæg i landskabet, særlig markant mellem Roust og Rousthøje. Der er i den forbindelse registreret lokaliteter ved henholdsvis Nordenskov (nordøst for anlægget), Årre (sydøst for anlægget), Biltoftvej (nord for anlægget) og Tamhøjvej (syd for anlægget), hvor det er vurderet, at man i samme synsfelt kan se de eksisterende vindmøller og de ti planlagte vindmøller. Kommunen har vurderet, at de eksisterende vindmøller ved Møgelbjerg, Rousthøje og Gunderup (dvs. både vindmølleparkerne nord for og syd for det planlagte vindmølleområde) flere steder påvirker oplevelsen af landskabet. Det er samtidig vurderet, at de planlagte vindmøller sandsynligvis kan komme til at fremstå visuelt uheldigt sammen med de eksisterende vindmøller fra nogle steder i omgivelserne.

I mellem- og fjernzonen er det undersøgt, om man kan se nogle eksisterende tekniske anlæg fra de lokaliteter, hvor man kan se langt i retning mod Ulvemose og Bækhede Plantage. I den forbindelse er der registreret lokaliteter ved henholdsvis Nordenskov, Varde Å og Tingvejen, hvor det er vurderet, at de eksisterende tekniske anlæg forstyrrer oplevelsen af landskabet. Det er samtidig vurderet, at de planlagte vindmøller kan fremstå visuelt uheldigt fra disse lokaliteter.

Afsnit 4.3 Visuelt samspil

I afsnit 4.3 "samspil med andre vindmøller" er det beskrevet, at opførelsen af nye vindmøller nær eksisterende eller planlagte vindmøller kan give et visuelt uheldigt samspil. Derfor er det i lovgivningen krævet, at man vurderer samspillet indenfor en afstand på 28 gange totalhøjden af de nye vindmøller. 28 x 150 meter er 4,2 km. Indenfor denne afstand bør den samlede påvirkning af landskabet være ubetænkelig. Ud fra besigtigelsen af landskabet er det vurderet, at det særligt er vindmøllerne ved Gunderup og Rousthøje, der vil få et uheldigt samspil med de nye vindmøller. Dette er beskrevet som et begrænset område fra Tingvejen ved Roust til Rousthøje. På s. 47 i miljørapporten er der på kortbilag 4.5 indtegnet et område på ca. 6,25 km² eller 625 ha mellem Rousthøje, Årre og Roust, hvorfra det er fundet, at det visuelle samspil med de eksisterende vindmøller vil være uheldigt. I teksten til kortbilaget står, at det samlede indtryk af de eksisterende og nye vindmøller i det indtegnede areal opleves rodet.

Det er i visualisering 4 nærzone – nord for vindmølleparken – panorama mod sydøst fra Vestervangvej bl.a. vurderet, at fra enkelte standpunkter vil de planlagte vindmøller kunne ses direkte foran vindmøllerne ved Møgelbjerg, og i de situationer kan opstillingen opleves som lidt rodet. Den visuelle konflikt er begrænset til ganske få vindmøller i det samlede anlæg.

Det er i visualisering 8 nærzone – sydøst for vindmølleparken - mod nordvest fra Tranbjergvej beskrevet, at vindmølle anlægget fremstår visuelt dominerende i landskabet, og at opstillingsmønsteret kan være svært at opfatte herfra og kan virke uharmonisk, da man i rækkens venstre side ser vindmøllerne bag hinanden.

I visualisering 9 nærzone – sydøst for vindmølleparken - panorama mod nordvest fra markvej nord for Årre Kirke er det beskrevet, at vindmølle anlægget fremstår visuelt dominerende og forandrer oplevelsen af landskabet. Desuden er det vurderet, at det kan være svært at opfatte opstillingsmønsteret.

I visualisering 14 mellemzonen – nordøst for vindmølleparken - set mod sydvest fra Sønderkovvej - er det vurderet, at horisonten er domineret af mange forskellige vindmøller, og det kan være svært at opfatte de enkelte anlæg. Specielt er det vanskeligt at adskille de tre eksisterende vindmøller ved Bilstoft og de nye vindmøller.

I visualisering 15 mellemzonen – øst for vindmølleparken – set fra Tingvejen ved Vrenderup - er det vurderet, at vindmøllernes opstillingsmønster ikke fremstår klart fra standpunktet.

I visualisering 16 mellemzonen – syd for vindmølleområdet – panorama mod nord fra Tingvejen ved Roust – har kommunen vurderet, at det planlagte vindmølle anlæg visuelt kan virke rodet set sammen med de eksisterende vindmøller. Det er samtidig vurderet, at de tre anlæg kan være svære at adskille, og at de planlagte vindmøllers opstillingsmønster ikke fremstår klart. Det er vurderet, at påvirkningen af landskabet er visuelt betænkelig, at de planlagte møller fremstår visuelt dominerende, og at anlægget har en stor udbredelse.

I "kap. 4.4 Vurdering af landskabspåvirkningen" er samspillet med de eksisterende vindmøller og de planlagte vindmøller opsummeret. Det fremgår heraf bl.a., at man i et område direkte syd for alle vindmølle anlæggene, hvor man oplever begge de eksisterende anlæg i mellem hele det planlagte vindmølle anlæg, vil få svært ved at skille det ene vindmølle anlæg fra det næste, idet vindmølle anlæggene vil fremstå mere eller mindre uadskillelige fra hinanden og dominere horisonten. På samme måde vil man opleve samspillet mellem de planlagte og de i alt ni eksisterende vindmøller ved Møgelbjerg og Bilstoft, der ligger nord for området.

Det er endvidere beskrevet, hvorledes de i alt 19 eksisterende vindmøller nord og syd for de planlagte vindmøller ved Ulvemosen og Bækhede Plantage producerer strøm nok tilsammen til at dække det årlige elforbrug for omkring 8.000 husstande. Den landskabelige påvirkning vil med de planlagte og de eksisterende vindmøller være meget præget af vindmøller fra store dele af nærzonen. Det er dog vurderet, at samspillet kun er betænkeligt på en kortere strækning på Ringvejen mellem Roust og Årre og fra det omkringliggende område nordvest for Tingvejen – et område på i alt 625 ha. Kommunen har vurderet den landskabelige påvirkning i forhold til de eksisterende vindmøllers elproduktion og har vurderet, at den forøgede landskabelige påvirkning og samspillet mellem planlagte og eksisterende vindmøller kan accepteres i en formentlig længere årrække.

Det er samlet konkluderet på s. 109, for så vidt angår samspillet mellem eksisterende og planlagte møllegrupper at:

”Set i forhold til de eksisterende vindmøller i området er der en vejstrækning på Tingvejen ved Roust og fra landskabet mellem Roust og Rousthøjde, hvor de planlagte vinmøller og de ti eksisterende vindmøller ved Rousthøje og Gunderup samlet virker rodede og uharmoniske og væsentligt forstærker det i forvejen tekniske præg på landskabet. Fra dette område er det vurderet, at den samlede påvirkning af landskabet er uheldig, idet planlagte og eksisterende vindmøller ikke fremstår som klart adskilte anlæg, og det samlede billede er mange vindmøller mellem hinanden. I den forbindelse forventes de eksisterende vindmøller ved Rousthøje og Gunderup nedtaget mellem 2019 og 2029. De planlagte vindmøller ved Ulvemose og de tre eksisterende vindmøller ved Bilstoft og seks ved Møgelbjerg vil blive oplevet i samspil med hinanden. Fra den sydvestlige udkant af Nordenskov ved Heagervej vil eksisterende og planlagte vindmøller blive oplevet mellem hinanden. Det er vurderet af kommunen, at det kan være svært at adskille de planlagte og de eksisterende vindmøller ved Bilstoft fra hinanden. Derudover vil forøgelsen af vindmøller påvirke oplevelsen af landskabet, der vil være helt præget af vindmøller. De tre eksisterende vindmøller ved Bilstoft er opstillet i 2002, og det kan forventes, at de vil blive oplevet sammen med de nye møller i 8 – 18 år. Den samlede produktion fra de eksisterende vindmøller er så stor, at den bør afvejes mod den landskabelige påvirkning i en ukendt men dog begrænset årrække”.

For så vidt angår selve det planlagte anlæg, er det kommunens vurdering at:

”Vindmølle anlæggets opstillingsmønster vil blive oplevet forskelligt afhængig af hvorfra i det omkringliggende landskab, man ser på det. Hvor man oplever hele anlægget fra øst og vest vil buen være let opfattelig. Set fra syd og nord er bueformen sværere at se, og vindmøllerne kan blive oplevet som stående på en ret linie. Det er vurderet, at både oplevelsen af anlægget som en bue og som en ret linie vil fremstå harmonisk i landskabet. Fra få vinkler hvor man ikke oplever buen eller vindmøllerne på en ret linie bliver opstillingsmønsteret oplevet uharmonisk. Den samlede vurdering af vindmølle anlæggets opstillingsmønster og dimensioner giver et billede af, at anlægget vil blive oplevet forskelligt fra det omkringliggende landskab. Det er vurderet, at dette ikke har nogen negativ betydning for anlæggets fremtræden i landskabet, så længe det opleves harmonisk. Samtidig er det vurderet, at anlægget med ti vindmøller på op til 150 meter er et stort og markant element, der tilføjes landskabet, og det vil væsentligt forstærke den tekniske karakter i det eksisterende landbrugslandskab. Men det vil dog stadig være muligt at opleve væsentlige karaktertræk og landskabselementer. Der er ikke visuelle problemer på grund af terrænforskellig i vindmølleparken, eller på grund af, at afstanden mellem vindmøllerne er ændret lidt ved vindmølle nr. 8 af hensyn til sikkerheden ved 150 kV jordkabel.”

Kapitel 6 Øvrige miljøkonsekvenser

I kapitel 6.3 beskriver miljørapporten geologi og grundvand i forhold til det planlagte projekt. Det fremgår heraf, at vindmøllerne opstilles i et område med drikkevandsinteresser. Den korteste afstand til en drikkevandsboring er et par kilometer. Grundvandet i nærområdet udnyttes i øvrigt til markvanding via private boringer. Mod vest er der ingen risiko for okkerudledning, men mod øst opstilles mølle 8 og 10 tæt på arealer med stor risiko for okkerudledning, hvilket bør tages i betragtning, hvis der skal foretages grundvandssænkning i forbindelse med etableringen af fundamenterne. Afhængigt af årstid og nedbør kan mængden af vand, der må bortpumpes være betydelig. Mængden er typisk størst den første uge, og pumpningen kan ofte indstilles igen efter 2-3 uger, når fundamentet er færdigt. Den miljømæssigt mest skånsomme måde at bortskaffe oppumpet vand vil være at nedsive det lokalt frem for at aflede det direkte til grøfter og bække i området. Pga. det forholdsvis dybe grundvandsspejl, er det ikke sandsynligt, at der bliver behov for grundvandssænkning, men skulle det alligevel blive tilfældet, vurderes det, at bortledning af eventuelt okkerforurenat vand ved lokal nedsivning vil kunne ske uden skadelige effekter på beskyttede vandløb eller andre naturområder.

Kapitel 6.4 naturbeskyttelse.

I tabel 6.6. er nævnt de Bilag IV-arter, der måske kan træffes i og omkring vindmølleområdet. Det fremgår af miljørapporten, at de dyrearter der er tale om, er: odder, markfirben, spidssnudet frø, snæbel, vandflagermus, brunflagermus, langøret flagermus og sydflagermus. Ingen af de nævnte dyr ud over flagermus er så vidt vides med sikkerhed truffet i projektområdet. Tabellen nævner de arter, der i perioden 1973 – 2005 er registreret i et 100 km² stort område – bl.a. indeholdende projektområdet. Det er herudover i tabel 6.6 beskrevet hvilken eventuel negativ effekt af vindmøller, der vil være på de oplistede dyr. Der er ikke fundet nogen væsentlig effekt på flagermusarterne, og projektet vil ingen effekt have på de øvrige dyrearter.

Vindmøllerne placeres forholdsvis langt fra internationalt beskyttede naturområder. Den korteste afstand er ca. 5 km til henholdsvis Nørholm Hede og Alslev Ådal nord for mølleområdet. Møllerne får derfor ikke nogen indvirkning på beskyttede naturtyper, planter eller dyr i disse eller andre Natura2000 områder. Det nærmeste fuglebeskyttelsesområde er engene ved Ho Bugt mindst 7 km vest for mølleområdet. Med en så stor afstand er det i miljørapporten vurderet, at møllerne med sikkerhed ikke vil få nogen indvirkning på fugle i dette område, hvad enten de indgår i udpegningsgrundlaget eller ej.

For så vidt angår flagermus er det beskrevet i miljørapporten, at den gennemsnitlige kollisionsrate er 2,9 dyr pr. vindmølle pr. år. Tallet dækker over store variationer fra 0 - 70, de største tal stammer fra enkelte hændelser for eksempel fra mølleparker i USA, hvor møllerne er placeret i skovrige områder med store koncentrationer af trækkende flagermus. Uheldigt placerede mølleparker kan således medføre et stort antal dræbte dyr. Projektområdet må karakteriseres som relativt åbent og ikke specielt flagermus-venligt. Kun området ved mølle 10 omkring Skonager Lilleå er tilsyneladende lokalt en relativt vigtig flagermuslokalitet. Således fremgår det af tabel 6.7 i miljørapporten, der refererer den målte flagermusaktivitet fra tre forskellige områder over to forskellige dage/nætter, at flagermusaktiviteten er langt størst ved boks 3, der er placeret ved mølle 10. Man kan skønne et forventet antal dødsfald pga. møllerne. Anvendes medianværdien for kollisioner, vil mølleparken maksimalt blive årsag til knap 30 flagermusdødsfald årligt. Da kun området omkring den østligste mølle flagermusmæssigt er interessant, er dette estimat givetvis væsentligt overvurderet. Bruges værdien 2,9 derimod kun på de yderste to møller vil forventningen derfor i stedet blive omkring 6 dødsfald årligt. Merdødsfald i denne størrelsesorden vil næppe have betydning for nogen af de pågældende arter, hvor syd-, skimmel- og troldflagermus, der alle er almindelige i Danmark, er langt de talrigeste.

Det nævnes dog i miljørapporten, at den østligste mølle kan være problematisk for flagermusene, og man foreslår derfor en afværgeforanstaltning – møllestop i sommernætter ved lave vindhastigheder.

Den samlede konklusion er, at mølle 10 står tæt på en vigtig ledelinie for flagermus, og at det for denne mølle eventuelt kunne være hensigtsmæssigt med etablering af en afværgeforanstaltning. Da møllen ikke kan flyttes, kunne en foranstaltning være at standse den ved vindhastigheder under 6 m/s. Blæser det kraftigere samler insekterne sig ikke omkring mølletårnet, og der vil derfor heller ikke forekomme fouragerende flagermus omkring møllen. Med en sådan foranstaltning i sensommeren/efteråret (ultimo juli – ultimo september) og fra solnedgang til solopgang vil 70 – 90 % af de potentielle dødsfald kunne afværges.

Herudover konkluderes det, at vindmølleprojektet – herunder et nyt kabeltracé for 150 kV – ikke vil få væsentlige negative konsekvenser for fugle- og dyrelivet i området hverken i anlægs- eller driftsfasen. Det gælder også for habitatdirektivets Bilag IV arter.

Købstilbud til ejerne af eksisterende vindmøller.

Vindmølleopstiller har afgivet købstilbud til ejeren af de 10 vindmøller ved Årre og Roussthøjde. Man kan ikke være sikker på, at de 10 møller, såfremt de bliver overtaget, vil blive nedtaget. Kommunen har en forståelse af, at dette vil ske, såfremt vindmølleopstiller rekvirerer møllerne.

Grundvandsspørgsmål opstået efter vedtagelse af miljørapporten

Det fremgår af et referat dateret 20. marts 2014 fra møde afholdt mellem vindmølleopstiller og kommunen, at vindmølleopstiller i forbindelse med detailprojektering er blevet opmærksom på, at der er behov for en sænkning af sekundært grundvand (overfladevand), og derfor vil udarbejde en vurdering af behovet for sænkning af overfladevand for de enkelte møller samt angive forslag til løsninger for at modvirke en eventuel sænkning af vandstanden ved § 3-beskyttede områder.

Af den geotekniske rapport, som vindmølleopstiller har fået udarbejdet og har tilsendt kommunen, fremgår det, at der ved møllerne 1-4, 6-8 og mølle 10 skal udgraves i 3,2 meter under terræn. Ved mølle 5 skal der udgraves til mellem 7 og 8 meter under terræn, og ved mølle 9 skal der udgraves til ca. 4,5 meter under terræn.

Det fremgår af rapporten, at den samlede mængde af oppumpet overfladevand vurderes at blive ca. 210.000 – 260.000 m³ vand.

Udledningen af det oppumpede grundvand påtænkes udført ved overrisling af marker ca. 100 til 150 meter fra oppumpningsstedet. Der kan evt. etableres midlertidige render/volde til brug ved nedsivningen. Ved møller, der ligger i nærheden af beskyttede enge, vil udledningen af det oppumpede overfladevand foregå med retning mod engarealerne. Ved de møller, som er beliggende i nærheden af beskyttet mose/sø, vil udledningen af det oppumpede overfladevand foregå således, at vandstanden i de pågældende områder holdes jævn og uden større variationer (under 5 cm.) Det vurderes at sænkningen af det sekundære grundvandsspejl kan udføres uden at forstyrre de eksisterende moser og søer i området. Under prøvepumpningen ved mølle 10 blev der ikke observeret ændringer i vandstanden på søen.

Den 1. april 2014 har vindmølleopstiller anmodet om tilladelse til midlertidig grundvandssænkning. Det følger af ansøgningen, at projektet omhandler alle 10 møller. Møllernes fundamenter støbes ikke samtidig, men der vil i kortere perioder være sænkning på to fundamenter samtidig. I forbindelse med udgravningen til hvert fundament skal der etableres en midlertidig sænkning af det sekundære grundvandsspejl. Vandspejlet vil blive sænket til ca. 1 meter under fundamentsunderkanten, som er projekteret til 3 – 3,5 meter for de fleste af møllerne, ca. 4,5 meter for mølle 9 og mellem 7 og 8 meter for mølle 5.

Der påregnes ca. 25-28 pumpedøgn pr. fundament. Der vil forekomme et overlap mellem fundamentene, således at der i en periode vil foregå sænkning på 2 fundamenter ad gangen. Der er foretaget prøveboringer ved mølle 8 og mølle 10. På baggrund af resultaterne fra prøvepumpningen vurderes den oppumpede vandmængde pr. mølle at udgøre ca. 30 m³/time, svarende til ca. 740 m³/døgn og

ca. 20.000 m³ vand totalt pr. fundament. Det er vurderingen, at der vil blive oppumpet ca. 180.000 m³ vand for møllerne 1-9.

I forbindelse med etablering af fundamenterne skal der påregnes en midlertidig sænkning af det sekundære vandspejl for at kunne udstøbe fundamenterne under jorden. Sænkningen af vandspejlet anbefales som udgangspunkt udført med sugespidsanlæg eller ved simpel lænsning med pumpe.

Tidligere er det nævnt, at der forventes oppumpet ca. 40.000 m³ vand ved mølle 10.

Kommunen har d. 11. april 2014 svaret vindmølleopstiller, at kommunens vurdering efter vandforsyningslovens § 26, stk. 2, er, at hver mølle bliver opstillet på en særskilt ejendom med en afstand på ca. 500 meter mellem hver mølle. Derfor har kommunen vurderet hver mølle særskilt. Da grundvandssænkning ikke kræver tilladelse til indvinding og bortledning af under 100.000 m³ grundvand, skal der ikke udstedes tilladelse til hverken indvinding eller bortledning. Kommunen har noteret sig, at eventuelle ændringer af grundvandsspejlet i nærliggende beskyttede naturtyper nøje vil blive overvåget af vindmølleopstiller, som vil kontakte kommunen i så fald.

D. 11. april 2014 har kommunen meddelt byggetilladelse til de 10 møller, og byggeriet af disse er gået i gang.

Klagerne

Der er indgivet meget omfattende klager til Natur- og Miljøklagenævnet som i hovedtræk omfatter følgende spørgsmål:

- ❖ Den planlagte vindmøllepark overholder ikke vindmøllecirkulærets § 2, stk. 4, hvori afstandskravet til andre vindmølleparker på 28 x vindmøllernes højde, er beskrevet. I området er der i forvejen placeret 20 vindmøller, hvoraf alle er placeret indenfor en afstand af 28 x vindmøllernes højde.
- ❖ Områdets vindmølleparker vil ikke fremstå som selvstændige vindmølleparker, men vil opfattes skæmmende på landskabet grundet møllernes forskellige beskaffenhed, højde, udformning, omdrejningshastighed mm. Kommunen har konkluderet, at det landskabeligt er problemløst at placere de planlagte møller i opstillingsområdet. Såfremt man kører rundt i området, vil det for enhver være åbenlyst, at egnen under ingen omstændigheder kan bære flere vindmøller. Vindmøllecirkulæret er meningsløst, hvis det beskrevne i miljørapporten skal tages til indtægt for, at påvirkningen af landskabet som vindmølleparkerne vil medføre, er ubetænkelig.
- ❖ Den massive grundvandssænkning er ikke beskrevet miljørapporten. Grundvandssænkningen kræver en ny miljørapport, alternativt en VVM-screening for at vurdere, om grundvandssænkningen kan påvirke miljøet væsentligt.
- ❖ Der er ikke meddelt udlednings- og nedsivningstilladelse i henhold til §§ 19 og 28 i miljøbeskyttelsesloven.
- ❖ Der er ikke lavet en analyse af grundvandet, som viser indholdet af opløst jern på trods af, at en del af området, som skal drænes, er okkerområde
- ❖ Det er i strid med Højesterets praksis, at kommunen, som den har gjort, opsplitter de ti møller i enkeltprojekter, for derved at komme under de 100.000 m³ vand, der vil kræve tilladelse efter vandforsyningsloven. Den kumulative virkning af grundvandssænkningen på det omgivende område skal vurderes sammenlagt for alle de 10 møller. Op-pumpningen af grund-

- vand vil være en katastrofe for de beskyttede arter og habitater i området, idet man bl.a. vil aflede grundvandet til bl.a. beskyttede enge, moser og søer.
- ❖ Det vil være problematisk med en vandudledning til Ulvemose Bæk, der løber få hundrede meter fra de vestligste møllers påtænkte overfladevandsforurening. Der vil blive tale om ukontrollerede vandnedrivninger i Ulvemose Bæk. Tæt på mølle 2 og 3 ligger der også et stykke højmosse, der er § 3-klassificeret. Den gamle højmosse vil miste sin status som højmosse, hvis der foretages grundvandssænkning.
 - ❖ Den udpegede Bilag IV-art birkemusen er ikke beskrevet i miljørapporten på trods af, at den er konstateret i området. Vindmølleområdet er et egnet levested for birkemusen. Alle betingelser for birkemusens tilstedeværelse - herunder yngle- og rastemuligheder - er tilstede, og der er derfor en stor sandsynlighed for, at gennemførelsen af projektet vil medføre uoprettelig skade på den beskyttede art. Naturstyrelsen har i forbindelse med "Projekt Birkemus" beskrevet, at der er mange fund af birkemus i ådale, hvilket peger i retning af, at ådale ikke kun udgør vigtige levesteder for birkemus, men formentlig også har en funktion som spredningskorridorer. Det fremgår af rapporten, at Naturstyrelsen har fundet birkemus i området omkring Varde.
 - ❖ Vindmøllerne skal opstilles ved en vigtig ledelinie for flagermus. Det er beskrevet i et notat, at der skal laves afværgeforanstaltninger, men dette er ikke inkluderet i miljøtilladelsen som et krav eller et forslag. Hertil kommer, at afværgeforanstaltningen kun er foreslået iværksat fra ultimo juli til ultimo september, men allerede i marts måned er de første dværgflagermus på vingerne, og fra midten af juni starter flagermus deres yngleperiode, hvor hunnerne for at producere mælk til ungerne har behov for et større fourageringsområde, end de vil have senere, hvor de blot skal føde sig selv. Hvis en hun bliver dræbt i yngleperioden, vil dens unge også dø. Det skøn, som kommunen har angivet for vindmøllernes skadelige indflydelse på flagermus, er markant underdrevet. Vejledningen i EUROBAT om afstande til skovområder, hvor der er konstateret flagermus er ikke anvendt, og kommunen har valgt, at nogle af vindmøllerne skal opstilles kun 60 meter fra skovkanter. Kommunen har helt overset reglerne i habitatdirektivet og i naturbeskyttelseslovens § 29a. Klager har ligeledes henvist til Naturstyrelsens redegørelse om flagermus. Såfremt møllerne opstilles, vil det være nødvendigt for at sikre den påkrævede beskyttelse af flagermusene, at alle ti møller standses mellem d. 15. marts og den 31. oktober fra solnedgang og til daggry, på nætter med vindstyrke under 6 m/s og temperaturer over 6 grader.
 - ❖ Der er ikke lavet observationer af faktisk forekommende fugle og deres faktiske brug af området i forbindelse med udarbejdelse af miljørapporten. Langt de fleste svømmefugle opholder sig på marken hvor mølle 1, 2 og 3 er tænkt placeret. Ulvemosen oversvømmes stadig partielt om vinteren, hvorfor svømmefuglene i mands minde har anvendt denne biotop til fouragering. Mølleområdet rummer herudover trækkende rovfugle så som musvåger, duehøg og spurvehøg. Kærhøg og rørhøg ses ofte.
 - ❖ Projektet vil bestå af 10 møller, af en mølletype der er mere støjende end den projekterede mølle. Således er der i miljørapporten udført støjberegninger for V112 møllen, men i dag planlægges opførelse af den større og mere støjende mølle V117. Sidstnævnte mølles støjbillete har borgerne ikke haft mulighed for at forholde sig til i høringsfasen. Støjbelastningen vil ligge meget tæt på støjgrænsen – tættere end 2 dB.
 - ❖ På grund af ændringen af mølletype er der nu tale om et helt andet projekt, med andre støjberegninger og skyggeberegninger. Dette har borgerne ikke haft mulighed for at forholde sig til.

- ❖ Støjberegningerne er ikke udført korrekt. Således har projektmager ikke anvendt *målte* værdier for eksisterende møller, på trods af at disse foreligger, i forbindelse med støjberegningerne. For andre eksisterende møller er der ikke anvendt den *anmeldte* kildestøjsangivelse. Sidstnævnte vindmøllepark indgår således i beregningsgrundlaget med et kildetal på 100,3 dB, på trods af at disse møller er anmeldt med et kildetal på 102 dB. Ej heller er støjen fra Esbjerg Lufthavn medtaget i beregningerne.
- ❖ Der står på s. 139 i miljørapporten, at den lavfrekvente støj for de eksisterende forhold ikke er beregnet
- ❖ Der ligger boliger tæt på Roust Skydebane samt Roust Motorcrossbane. Disse boliger er udsat for støj fra disse baner, samt fra eksisterende vindmøller. Naboerne vil ved etableringen af den ansøgte vindmøllepark blive udsat for yderligere vindmøllestøj. Det eksisterende lovgrundlag giver ikke mulighed for indgreb overfor støj med den begrundelse af den samlede støj fra forskellige typer af støjklude overskrider de vejledende grænseværdier. Det er ikke lovpligtigt at lægge støj fra forskellige typer støjklude sammen. Dette stemmer ikke overens med reglerne i miljøvurderingsloven, hvorefter en plans kumulative, positive og negative indvirkninger skal bekrives.
- ❖ En mølle beliggende 288 meter nord/øst fra ejendommen Vardevej 46 er ikke indgået i støjberegningen
- ❖ Kommunen har fejlagtigt fundet, at ingen af boligerne på kortbilag 5.2 s. 140 i miljørapporten falder ind under støjfølsom anvendelse. Den faktiske anvendelse af området omkring vindmøllerne er boligbebyggelse. Dette understreges af BBR, hvor flere af boligerne er noteret som villaer og parcelhuse. Ligeledes ligger der indenfor området daginstitutioner, hvor børn passes, og hvor bl.a. børns sprogudvikling pågår. Anvendelsen falder ind under støjfølsom anvendelsen.
- ❖ Der foreligger ingen dokumentation for, at støjkravene overholdes.
- ❖ De støjberegninger, man har anvendt i miljørapporten, er påført en ansvarsfraskrivelse.
- ❖ En nabobolig på Engholmvej 14 er ikke medtaget i støjberegningerne for den almindelige støj ved 6 og 8 m/s, på trods af, at det lavfrekvente støjbidrag, som boligen modtager, er medtaget.
- ❖ Det er kritisabelt, at det er vindmølleindustrien selv, der skal undersøge, hvorvidt de omboende maksimalt udsættes for 10 skyggetimer.
- ❖ Opstillingen af vindmøllerne vil indebære en stor risiko for forurening af OSD (område med særlige drikkevandsinteresser). I Bækhede, har man placeret den østligste mølle op ad et område, der er udpeget OSD – område. Afstandskravet på 300 meter er ikke overholdt.
- ❖ Der skal som led i projektet kabelføres. Kommunen anser kabelføringen som et selvstændigt projekt, som ikke behøver miljøvurdering og spørgsmålet om, hvilken skade på beskyttede arter en kabelføring gennem skoven med fældning af dele af denne til følge vil medføre, er derfor ikke beskrevet i miljørapporten.
- ❖ Vindmøllerne er godkendt opstillet i et område, der i Kommuneplan 13, tema 17 er beskrevet som Mastezone 1, der normalt skal friholdes for master og antenner.
- ❖ Vindmøller påvirker menneskers sundhed direkte og indirekte bl.a. ved støjpåvirkning og ved skyggekast. Mennesker kan få hjerte-kar-lidelser ved langvarig udsættelse for støj, men alligevel har kommunen valgt at opsætte 10-150 meter høje møller i et område, hvor de vil medføre stress og sundhedsfare for områdets beboere. Forsigtighedsprincippet, der kan anvendes, når der muligvis foreligger en fare for menneskers, dyrs og planters sundhed eller for miljøet i tilfælde, hvor de tilgængelige videnskabelige data ikke muliggør en fuldstændig risikovurdering, burde udelukke at møllerne sættes op.

- ❖ 20 % af anparterne skal udbydes lokalt til kostprisen. Der er ikke udstedt skriftlig garanti for dette.
- ❖ Visualiseringerne er manipulerede, og visse visualiseringer fra nærmeste naboer mangler.
- ❖ Lovens procedurekrav om offentlig inddragelse og information, høring af relevante myndigheder, frembringelse af en egentlig miljørapport og dokumentation for, at fremkomne synspunkter er indgået i beslutningsprocessen er ikke overholdt.
- ❖ Varde Kommune er inhabil i sagen på baggrund af det tætte samarbejde, der har været mellem kommunen og byherre.
- ❖ Det er ikke belyst i hvilket omfang skatteindtægterne for samtlige møller bliver i kommunen, eller føres ud af kommunen.

Kommunen har forholdt sig indgående til alle ovenfor refererede klagepunkter. Natur- og Miljøklagenævnet har nedenfor først beskrevet bemærkningerne til de klagepunkter, som nævnet finder, er afgørende for sagen. For så vidt angår kommunens bemærkninger til de øvrige klagepunkter er disse kort gengivet.

Kommunens bemærkninger til klagepunkterne:

Vindmøllecirkulæret

I Varde Kommune betyder kombinationen af det flade, storskalalandskab og gode vindressourceforhold, at kommunen er et af de steder i landet, hvor der er de bedste forhold til opstilling af vindmøller. Landskabets topografi har den konsekvens, at opstilling af vindmøller vil påvirke landskabet, idet vindmøller vil kunne ses langt omkring. Analyserne viser, at opsætningen af vindmøller ved Ulvemo-se/Bækhede Plantage vil medføre en markant visuel påvirkning af landskabet, men det vurderes, at landskabet, der er præget af landbrug med store åbne marker og spredt bevoksning i form af læhegn og mindre skovområder, er velegnet til store vindmøller. I vindmølleplanen for kommunen er de områder udpeget, der er mest energieffektive og samtidig berører færrest mulige borgere. Kommunen har derfor som princip valgt at prioritere få områder med stor energiproduktion, så færrest mulige borgere berøres. Den samlede vurdering af det planlagte vindmølleanlæg er, at på trods af, at anlægget vil blive oplevet forskelligt fra det omkringliggende landskab, er der samlet set ikke tale om en væsentlig negativ betydning for anlæggets fremtræden i landskabet.

For så vidt angår det planlagte vindmølleanlægs samspil med de 20 eksisterende vindmøller er det i miljørapporten vurderet, at de 10 eksisterende vindmøller ved Rousthøje og Gunderup giver et uheldigt samlet billede set fra området vest/nord-vest for Roust – syd for anlægget. Et område er indtegnet på kort 4.5 i miljørapporten, hvorfra det samlede indtryk af de eksisterende og nye vindmøller opleves rodet. Det er på baggrund af dette vurderet, at samspillet kun er betænkeligt på en kortere strækning på Tingvejen mellem Roust og Årre samt fra det omkringliggende område nordvest for Tingvejen. Endvidere ligger der indenfor det indtegnede område på 625 ha 25 boliger, hvoraf det er vurderet, at mellem 8 og 12 boliger fra nordvendte opholdsarealer i nogen grad vil kunne opleve det rodede samspil mellem de nye og de eksisterende vindmøller.

Set i forhold til de eksisterende vindmøllers produktion er det vurderet, at den forøgede landskabelige påvirkning og samspillet mellem planlagte og eksisterende vindmøller kan accepteres i en årrække. De eksisterende vindmøller ved Rousthøje Gunderup vil formentlig eksistere mellem 6 og 16 år endnu, hvor man vil kunne opleve det rodede billede fra visse områder.

Fra øvrige fotostandpunkter er det generelt vurderet, at de planlagte vindmøller ved Ulvemose Bæk-hede Plantage vil fremstå som et særskilt vindmølleanlæg og at den samlede påvirkning af landskabet ikke er betænkelig. Der er på side 110 (rettelig s. 109) i miljørapporten foretaget en vurdering af samspillet med de eksisterende vindmøller, hvor det er vurderet, at landskabspåvirkningen som helhed er ubetænkelig. Vindmøllecirkulærets bestemmelser er således opfyldt. Samspillet mellem eksisterende og nye møller vil enkelte steder i landskabet fremstå uharmonisk. Dette forhold vil ændre sig når de eksisterende møller nedtages, og det er vurderet, at denne tidsbegrænsede påvirkning er tålelig.

I området ved Ulvemose indgik det i vindmølleplanens rammer for det videre planarbejde som et udgangspunkt, at vindmøller inden for det udlagte vindmølleområde skulle nedtages i forbindelse med opsætningen af de nye større møller. I forbindelse med udarbejdelsen af VVM-redegørelsen er der foretaget en politisk afvejning af fordele og ulemper ved at forudsætte de ældre vindmøller nedtaget, og det har i udgangspunktet været vurderet, at det ud fra et landskabeligt synspunkt var en mulighed at lade de ældre vindmøller i området producere CO₂ neutral energi i yderligere en årrække. Det er byrådets samlede vurdering, at landskabet i området ved Ulvemose og Bæk-hede Plantage, der er præget af landbrug med store åbne marker og spredt bevoksning i form af læhegn og mindre skovområder, er velegnet til store vindmøller, og at de miljø- og energimæssige fordele ved at opstille de 10 nye vindmøller, før de eksisterende gamle møller er nedtaget, opvejer de påvirkninger, der vil være af landskabsoplevelsen i en periode til de eksisterende møller er udtjente. Byrådet vurderer, at de samlede samfundsmæssige fordele ved at opstille vindmøller vejer tungere, end den ulempe som 16 boliger må tåle i en periode på forventeligt mellem 6 og 16 år.

Grundvand

Kommunen har refereret det i miljørapporten anførte om grundvandsforhold, herunder, at der mod vest ingen risiko for okkerudledning er, mens der mod øst, hvor mølle 8 og 10 skal opstilles, er stor risiko for okkerudledning, hvilket skal tages i betragtning, hvis der skal foretages grundvandssænkning i forbindelse med etablering af fundamenterne. På grund af det forholdsvis dybe grundvandspejl, er det ifølge miljørapporten ikke sandsynligt, at der bliver behov for grundvandssænkning. Skulle det alligevel blive tilfældet, vurderes det, at bortledning af eventuelt okkerforurennet vand ved lokal nedsivning vil kunne ske uden skadelige effekter på beskyttede vandløb eller andre naturområder.

Kommunen har anført, at det fremgår af ovennævnte tekstuddrag, at problemstillingen vedrørende geologiske forhold og grundvand er beskrevet og vurderet i miljørapporten. Kommunen har ikke meddelt tilladelse til grundvandssænkning, da midlertidige udledninger på maksimalt 100.000 m³/år i højst 2 år kan foretages uden tilladelse. Den anmeldte grundvandsindvinding ligger for nogle af møllernes vedkommende i nærheden af områder omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. De områder er beskyttede mod en tilstandsændring. For naturtyper, der er karakteriserede ved at være relativt fugtige, vil en øget indvinding kunne have indflydelse på arealets tilstand. Møllerne 1,4,5,6,7 og 9 er alle placeret over 100 meter fra beskyttet natur. Alene afstanden betyder, at den midlertidige indvinding ikke kan forventes at ville kunne føre til nogen tilstandsændring af arealerne. Møllerne 2,3,8 og 10 ligger mellem 30 og 95 meter fra beskyttet natur. Ansøger har i anmeldelsen sandsynliggjort, hvorfor indvindingen må forventes ikke at påvirke beskyttet natur. Samtidig er der redegjort for, hvordan det gennem overvågning sikres, at der ikke sker en utilsigtet påvirkning af områderne. Kommunen har vurderet, at der ikke vil ske sænkninger af vandstanden i de beskyttede naturtyper ud over de årstidsbestemte naturligt forekommende sænkninger. Der vil derfor ikke kunne forventes

en tilstandsændring af de beskyttede områder som følge af aktiviteten, hvorfor det anmeldte ikke kræver en dispensation fra § 3-bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven. Kommunen har endvidere anført, at vand fra den midlertidige grundvandssænkning og midlertidige udledning ikke bliver ført til vandløb, men bliver rislet ud på landbrugsjord. Hver mølle bliver opstillet på særskilte ejendomme med en indbyrdes afstand på ca. 500 meter. Den maximale mængde, der bliver udledt, forventes at blive 20.000 m³ i en periode på 28 dage ved 9 møller. Udledningen ved mølle 10 forventes at blive 40.000 m³ i en periode på 28 dage. Udledningen sker som 10 særskilte udledninger, men aldrig i samme tidsrum. Derfor har kommunen vurderet udledningen særskilt for hver mølle.

Birkemus

Der er i miljørapporten oplyst de bilag IV-arter, der er registreret i et 10 x 10 km stort UTM-kvadrat indeholdende projektområdet. Påvirkningen af disse er vurderet. Birkemus er ikke registreret i UTM-kvadratet, og der er derfor ikke foretaget nogen speciel vurdering af arten. Birkemusen er meget vanskelig at registrere, og kendskabet til udbredelsen er derfor begrænset. Projektområdet er beliggende omkring 5 km fra den nærmeste, kendte registrering af birkemus. Kommunen kan med den begrænsede foreliggende viden ikke med sikkerhed afvise, at der kan forekomme birkemus i projektområdet. Hvis arten skulle forekomme i projektområdet, ville den kun blive påvirket, hvis mølleanlæggene ville ødelægge eller forringe yngle- eller rastesteder for arten, hvilket med ret stor sikkerhed kan afvises, da ingen af de 10 anlægsarealer er egnede som yngle- eller rastested for Birkemus. Musearten findes næsten udelukkende i udrykkede arealer med vekslende fugtighedsforhold og varieret bevoksning. Ofte på arealer i kanten af ådale med langt græs og spredt trævækst.

Ledelinie for flagermus

Der er gennemført specifikke undersøgelser i forbindelse med udarbejdelse af miljørapporten, omfattende både opsætning af stationære monitorer og en manuel lytning efter flagermus på udvalgte lokaliteter i projektområdet. De fleste arter er i forhold til fødesøgning i udpræget grad knyttet til løvskove eller vådområder, og ynglebiotoperne skal for de fleste arter helst indeholde gamle løvtræer eller huse, hvor dyrene kan gemme sig og yngle i revner og sprækker. Sådanne forhold er ikke almindelige i projektområdet, der må karakteriseres som relativt åbent og ikke specielt flagermusvenligt. Kun området omkring mølle 10 ved Skonager Lilleå er lokalt en relativt vigtig flagermuslokalitet. Det blev i miljørapporten anført, at det kunne være hensigtsmæssigt med etablering af en afværgeforanstaltning - eksempelvis at standse møllen ved vindhastigheder under 6 m/s i perioden ultimo juli til ultimo september - fra solnedgang til solopgang. Det blev i den forbindelse beregnet, at antallet af drab på flagermus ved kollision ved vindmøllevinger ville være så lille, at det ikke ville have nogen væsentlig betydning for flagermusbestandens mulighed for at opretholde den økologiske funktionalitet i området. Kommunen vurderede derfor, at det ikke var nødvendigt at stille krav om særlige afværgeforanstaltninger.

Faktisk forekommende fugle

Det fremgår sammenfattende i miljørapportens afsnit 2.9, at dødeligheden på grund af kollisioner med vindmøller som medianværdi er 2,3 og 2,9 for henholdsvis fugle og flagermus og ikke generelt udgør et væsentligt problem for nogen arter på populationsniveau. Den væsentligste negative effekt af vindmøller for fugle er et muligt tab af fourageringsområde. Det er kommunens vurdering, at vindmølleprojektet ikke vil få væsentlige negative konsekvenser for fugle- og dyrelivet i området, hverken i anlægs- eller i driftsfasen. Det gælder også for EU's habitatdirektivets bilag IV-arter. I nærområdet findes nogle få beskyttede småbiotoper og fredskove, som eventuelt kan indeholde forskellige beskyttede dyrearter eller planter, men etablering og drift af møllerne vil ikke berøre disse

biotoper og derfor heller ikke påvirke det hertil knyttede plante- og dyreliv negativt. I øvrigt er mølleområdet intensivt dyrket landbrugsjord, der behandles konventionelt. Læhegn og mindre naturområder er relativt fåtallige, og dyr og fugle vil fortrinsvis være knyttet til disse områder. Fuglefaunaen er typisk for det åbne, dyrkede agerland i det midt/vestjyske område. Artsdiversiteten er ikke stor, og fuglene er relativt fåtallige.

Endelig fremgår det af miljørapporten, at de nærmeste to internationale naturområder, Nørholm Hede og Varde Å øst for Varde samt Alslev Ådal ligger ca. 5 km henholdsvis nord og vest for mølleområdet. Ca. 7 km vest for ligger den østligste grænse af fuglebeskyttelsesområdet F49 "Engarealer ved Ho Bugt." Vindmøllerne placeres forholdsvis langt fra internationalt beskyttede naturområder. Møllerne får derfor ikke nogen indvirkning på beskyttede naturtyper, planter eller dyr i disse eller andre Natura2000 områder. Det nærmeste fuglebeskyttelsesområde er engene ved Ho Bugt. Med afstanden til fuglebeskyttelsesområdet vil møllerne med sikkerhed ikke få nogen indvirkning på fugle i dette område. Endelig er der i miljørapporten i tabel 6.8 redegjort for den risiko, som vindmøller udgør for fugle. Sammenlignet med andre menneskerelaterede dødsårsager udgør vindmøller generelt kun en meget beskeden risiko for fugle, og det er kommunens vurdering, at de negative effekter på fugle vil være minimale og uden betydning for de relevante arter på populationsniveau.

En anden mølletype opføres

Det er ikke med planlægningen fastlagt hvilken mølletype, som konkret skal opstilles. Der nævnes tre mulige mølletyper i miljørapporten. Det er således nævnt bl.a. på s. 49, at der kan blive tale om opsætning af en af tre vindmøller med lidt forskelligt udseende. Alle har en totalhøjde lige under 150 meter, men rotordiameteren kan være enten 112, 113 eller 117 meter. Vindmøllerne har hver især en kapacitet på 3,0 til 3,3 MW. I kapitel 5 er beregninger for støj og skyggekast alene udført for en Vestas vindmølle på 3,0 MW med en navhøjde på 94 meter og en rotordiameter på 112 meter og en totalhøjde på knap 150 meter. Bliver en af de to lidt anderledes vindmøller valgt, en Siemens vindmølle med navhøjde på 92,5 meter og en rotordiameter på 113 eller en Vestas vindmølle med en navhøjde på 91,5 og rotordiameter på 117 meter, skal vindmølleopstiller dokumentere, at lovens støjkrav og kommunens vilkår om maksimale skyggekast overholdes. Beviset på, at lovkrav er overholdt, vil foreligge, når der er foretaget støjmålinger og beregninger, efter at vindmøllerne er rejst. Møllerne skal således uanset fabrikat opfylde de samme støjkrav, og det vil i alle tilfælde være fastsatte grænseværdier, der vil ligge til grund for den kommunale sagsbehandling uanset vindmøllefabrikat.

Ej korrekte støjberegninger

De støjberegninger, der foreligger som grundlag for miljørapporten, er udført korrekt, ved brug af målte støjtal for eksisterende vindmøller og viser, at støjkravene kan overholdes for alle naboboliger. Ifølge støjvejledningen, Støj fra vindmøller⁸, kan man ved støjberegning anvende målte støjtal for relevante mølletyper i stedet for at anvende Miljøstyrelsens generiske værdier eller de garanterede støjtal fra leverandøren. De beregningsforudsætninger, der foreligger som grundlag for miljørapporten er:

- Eksisterende vindmøller indlæst fra Energistyrelsens stamregister, hvilket sikrer, at det er den korrekte mølletype og placering, der anvendes.
- Målepunkter ved eksisterende naboboliger fastlagt med UTM koordinater på kortmateriale.

⁸ Vejledning fra Miljøstyrelsen nr. 1, 2012

- Kildestøj for eksisterende vindmøller baseret på målte støjtal for mølletypen, hvilket sikrer, at tallet for møllens støjudsendelse stemmer med faktisk målte tal.

Beregningerne for de eksisterende møller for mølleområdet ved Gunderup og for mølleparken ved Næsbjerg er udført med følgende beregningsforudsætning:

- Kildestøjtal for eksisterende vindmøller er baseret på garanterede støjtal fra leverandøren, hvilket sikrer at møllens støjudsendelse stemmer med de garanterede værdier – og dermed garanterer at planlagte vindmøller, hvis de opføres, ikke støjer mere end de beregnede værdier.

En nabobolig på Engholmvej 14 er ikke medtaget i støjberegningerne

Vindmøller må ikke støje mere end de grænser, der fremgår af vindmøllebekendtgørelsen. Der er både fastsat grænser for den almindelige støj fra møllerne og for den lavfrekvente støj, som denne måles ved de omliggende boliger. Adressen Engholmvej 14 fremgår af tabel 5.6 i miljørapporten, der viser støjpåvirkning ved vindhastighederne 6 m/s og 8 m/s ved naboboliger til eksisterende vindmøllegrupper.

Støjberegningerne er revideret 7 gange

Ofte vil det være nødvendigt at revidere opstillingen/placeringen af møllen flere gange, før man finder den optimale opstilling. Ved hver revision udføres der beregninger, således at man kan vurdere, om det pågældende scenarie overholder lovkravene for afstand og støj.

Skydebane og lufthavn burde indgå i støjberegningen

Støjbelastningen fra vindmøller, herunder støjgrænserne, der er fastsat i relation til møllerne, er reguleret i bekendtgørelse om støj fra vindmøller. Lovgrundlaget giver ikke mulighed for indgreb overfor anden støj – herunder fra lufthavnen – med den begrundelse, at den samlede støj fra forskellige typer af støjkilder overskrider de vejledende grænseværdier. Det er ikke lovpligtigt at lægge støj fra forskellige typer støjkilder sammen. Kravene i bekendtgørelse om støj fra vindmøller er overholdt ved alle naboboligerne til vindmølleprojektet.

Ingen dokumentation for at støjkravene overholdes

Dokumentationen kan først fremlægges, når møllerne er sat i drift.

En mølle vest for Ulvemosen er ikke med i beregningen

Der er i miljørapporten redegjort for støjpåvirkningen fra nye og eksisterende vindmøller herunder den enkeltstående eksisterende vindmølle, der er opstillet ca. 288 meter nordøst for Vardevej 46, som klager mener ikke er medregnet i støjberegningen. Det fremgår af tabel 5.3, 5.4 samt af kortbilag 5.2, at den pågældende vindmølle indgår i beregningsgrundlaget for den samlede støjpåvirkning af nye naboer til nye og eksisterende vindmøller.

Den faktiske anvendelse af området er boligbebyggelse der medfører en lavere støjgrænse

Det er kommunen, der ved en konkret vurdering fastlægger både karakteren af et bestemt område og områdets afgrænsning. Miljørapporten har i kort 5.2 indtegnet en 37dB-kuve ved 6 m/s og en 39 dB kurve ved 8 m/s. Ingen daginstitutioner er beliggende indenfor disse kurver. Det er kommunens vurdering, at dagplejer ikke kan sidestilles med begrebet daginstitution.

Vindmøllerne medfører risiko for forurening af område med særlige drikkevandsinteresser

Der er redegjort for projektets forhold til bl.a. grundvand på s. 150 i miljørapporten. Der er i vindmøllernes smøre- og hydrauliksystemer olier, som kan forurene grundvandet, hvis det ved uheld lækkes i jorden. Ligeledes indeholder køretøjer og maskiner, der bruges i forbindelse med møllerne, olie og brændstof. Risikoen for lækage er meget lille. Møller er udstyret med opsamlingskar, der sikrer, at olien opsamles, hvis uheldet er ude. Det vurderes på den baggrund, at risikoen for forurening af drikkevand som følge af projektet er uvæsentlig, og opstilling i et område med drikkevandsinteresser kan tillades.

Kabelføring er ikke tilstrækkeligt beskrevet i miljørapporten

Bækhede Plantage berøres ikke fysisk af vindmølleopstillingen. Energinet.dk⁹ har accepteret, at det planlægningsbælte, som er udlagt i kommuneplanen til Horns Rev 2-forbindelsen, eventuelt kan flyttes, hvis man i fremtiden vil bruge planlægningsbæltet til at fremføre endnu et kabel for eksempel i forbindelse med betjening af en Horns Rev 3 havmøllepark. I givet fald kan det medføre kabelfremføring. I visse tilfælde vælger Energinet.dk at underføre kablet ved boring under værdifuld natur. Energinet.dk vil i forbindelse med eventuel nedlæggelse af kabel i forbindelse med etablering af havvindmøllepark Horns Rev 3 efter en konkret vurdering tage stilling til, om kablet eventuelt skal bores under Bækhede Plantage. Forholdet afgøres først senere.

Vindmøllerne påvirker menneskers sundhed

Der er for Sundhedsstyrelsen udarbejdet en rapport om "Sammenhæng mellem vindmøllestøj og helbredseffekter" i 2011. Der er ikke vist direkte helbredseffekter på grund af vindmøllestøj. Undersøgelser viser, at børns sprogudvikling kan påvirkes negativt ved høj støjpåvirkning i længere tid ad gangen. Undersøgelserne baseres imidlertid på påvirkning fra et væsentligt højere støjniveau, end vindmøller frembringer. Der er i dansk lovgivning i relation til vindmølleplanlægningen udarbejdet grænseværdier for støj og skyggekast med henblik på, at minimere den gene vindmøllerne udgør. Ved Miljøministeriets fastsættelse af grænseværdier for såvel almindelig som lavfrekvent støj fra vindmøller har man gjort brug af en række forskningsresultater og har fastsat støjgrænserne efter denne viden.

Visualiseringer er manipuleret

Der er i miljørapporten fremstillet 20 visualiseringer til at belyse, hvordan de planlagte vindmøller vil påvirke markante og væsentlige landskabselementer. Derudover er der fremstillet visualiseringer af de fremtidige forhold set fra fem nabobeboelser indenfor en kilometers afstand af vindmøllerne. På s. 51 i miljørapporten er den anvendte metode for visualisering, herunder hvilken software og brændvidde der er anvendt, beskrevet. Visualiseringspunkterne er valgt ud fra den mest belastede situation. Vurderingen af påvirkningen af nærmeste byer er nærmere uddybet på s. 108 i miljørapporten. Kommunen har samlet set vurderet, at de udarbejdede visualiseringer er dækkende og udført således, at de viser, hvordan møllerne vil påvirke landskabet og udsigten fra de nærliggende beboelser. Enkelte visualiseringer kunne have været uddybet eller gjort mere informative, men det vurderes, at de ikke er misvisende eller manipulerende.

⁹ Energinet.dk er en selvstændig, offentlig virksomhed under Klima- og Energiministeriet, der ejer det overordnede el- og naturgasnet i Danmark og har ansvaret for forsyningssikkerheden, et velfungerende el- og gasmarked, samt for indpasning af mere vedvarende energi i elsystemet. Jf. www.energinet.dk

Procedurekravet om offentlig inddragelse er ikke overholdt

Miljørapporten er udarbejdet på et sagligt og velfunderet grundlag, og planlægningsprocessen er gennemført i henhold til planlovens og VVM-bekendtgørelsens foreskrevne procedurer om inddragelse af offentligheden i planlægningen.

Varde Kommune er inhabil – tæt samarbejde med bygherre

Der er i vindmøllebekendtgørelsen ikke særlige krav til hvem, som må foretage støjberegninger. Der er i stedet beskrevet et krav til støjberegningsmetoden. Det er normal kommunal praksis, at vindmølleopstiller betaler for miljørapporten. Dette er i overensstemmelse med VVM-bekendtgørelsen. Det af konsulenterne leverede materiale er løbende blevet gennemgået og tilrettet af kommunen. Det er kommunens vurdering, at støjberegningerne er udført i overensstemmelse med vindmøllelovgivningen og i overensstemmelse med bekendtgørelse om støj fra vindmøller. Byrådet har vurderet, at der ikke foreligger forvaltningsmæssig inhabilitet i forbindelse med sagsbehandling af nærværende sag.

Vindmølleindustrien har ansvaret for at undersøge om skyggetimekravet overholdes

Der er redegjort for vindmøllernes påvirkning med skyggekast og reflekser s. 143-145 i miljørapporten. Skyggeberegningerne er udført i overensstemmelse med Miljøministeriets retningslinier. Hvis der er tvivl om beregningerne, kan kommunen kræve dokumentation fra vindmølleeejer om, at kravet overholdes.

Natur- og Miljøklagenævnets bemærkninger og afgørelse

I sagens behandling har Natur- og Miljøklagenævnets 10 medlemmer deltaget: Mikkel Schaldemose (formand), Ole Pilgaard Andersen, Martin Glerup, Leif Hermann, Per Larsen, Marianne Højgaard Pedersen, Marion Pedersen, Peter Thyssen, Jens Vibjerg og Henrik Waaben.

Efter planlovens § 58, stk. 1, nr. 4, kan Natur- og Miljøklagenævnet tage stilling til retlige spørgsmål i forbindelse med afgørelser efter planloven, og de i medfør af loven fastsatte forskrifter herunder reglerne i VVM-bekendtgørelsen. I henhold til miljøvurderingslovens § 16, stk. 1, kan afgørelser efter loven påklages efter de klageregler, der er fastsat i den lovgivning, som planen er udarbejdet i henhold til.

Planloven er ændret med ikrafttrædelse d. 1. januar 2014¹⁰. Der er ligeledes trådt en ny VVM-bekendtgørelse i kraft den 1. januar 2014. Det følger af planlovsændringen § 4, stk. 3, at loven ikke finder anvendelse for skriftlige anmeldelser af projekter omfattet af §§ 11g – 11 i lov om planlægning og regler udstedt i medfør heraf, som er indgivet før lovens ikrafttræden. For sådanne anmeldelser finder de hidtil gældende regler anvendelse. Af den nye VVM-bekendtgørelses § 16, stk. 1, fremgår det, at klager over afgørelser truffet før d. 1. januar 2014 efter den gamle VVM-bekendtgørelse skal behandles efter de hidtil gældende regler. Natur- og Miljøklagenævnet skal derfor behandle denne sag efter de dagældende regelsæt.

¹⁰ Lov om ændring af 2013-12-26 nr. 1630 lov om vandløb, lov om naturbeskyttelse og lov om planlægning

Det er et retligt spørgsmål om planlovens bestemmelser, VVM-bekendtgørelsen¹¹ og miljøvurderingslovens bestemmelser er overholdt i forbindelse med vedtagelsen af plangrundlaget, herunder om mindstekravene til en miljørapport er opfyldt. Endvidere er det et retligt spørgsmål, om planlægningen for vindmøllerne er i strid med kommuneplanen.

Det skal i den forbindelse bemærkes, at VVM-reglerne ikke i sig selv fastlægger grænser for, hvad myndighederne kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men alene stiller krav til grundlaget for beslutningerne og til procedurerne for tilvejebringelse af denne information (VVM - redegørelsen).

Det fremgår af planlovens § 11g, at enkeltanlæg, der må antages at påvirke miljøet væsentligt, ikke må påbegyndes, før der er tilvejebragt retningslinier i kommuneplanen om beliggenheden og udformningen af anlægget med tilhørende redegørelse (miljørapporten). De nærmere regler om, hvilke anlæg der er omfattet af VVM-pligten, fremgår af VVM-bekendtgørelsen. VVM-pligt udløses ifølge VVM-bekendtgørelsens § 3, stk. 1, ved ny-anlæg, hvis anlægget er nævnt i bekendtgørelsens bilag 1.

Projektet er omfattet af VVM-bekendtgørelsen bilag 1, pkt. 38 "Vindmøller over 80 m totalhøjde eller grupper af vindmøller med flere end 3 møller," og projektet med opstilling af 10 vindmøller i en højde på hver 150 meter er derfor VVM-pligtigt.

Efter miljøvurderingslovens § 3, stk. 1, nr. 1, skal der udarbejdes en miljøvurdering for planer, som er omfattet af bilag 3 eller 4 til loven. Den aktuelle plan er omfattet af bilag 4, pkt. 3, litra i "Anlæg til udnyttelse af vindkraft til energiproduktion (vindmølleparker)". Hvis en plan, som er omfattet af bilag 3 eller 4 til loven fastlægger anvendelsen af mindre områder på lokalt plan eller alene indeholder mindre ændringer i sådanne planer, skal der dog kun gennemføres en miljøvurdering, hvis planen må antages at kunne få væsentlig indvirkning på miljøet, jf. § 3, stk. 2.

Miljøvurderingsloven bestemmer i § 6 stk. 1, at der skal gennemføres en miljøvurdering under udarbejdelsen af planen og inden, der træffes beslutning om den endelige vedtagelse.

Den vurdering, der følger af VVM-reglerne, vil som regel tillige kunne tilgodese kravene til en miljørapport i medfør af miljøvurderingslovens § 7, hvori den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet af planens gennemførelse og alternativer fastlægges, beskrives og vurderes. Der er dog enkelte undtagelser, herunder bl.a. med hensyn til tilvejebringelse af en sammenfattende redegørelse og et overvågningsprogram.

Efter VVM-bekendtgørelsens § 7, stk. 1, skal en VVM-redegørelse påvise, vurdere og beskrive et anlægs direkte og indirekte virkninger på følgende faktorer: 1) mennesker, fauna og flora, 2) jordbund, vand, luft, klima og landskab, 3) materielle goder og kulturarv, og 4) samspillet mellem disse faktorer.

Bekendtgørelsens § 7, stk. 2, bestemmer, at redegørelsen skal indeholde de oplysninger, som er nævnt i bilag 4. Blandt de oplysninger der er nævnt i bilag 4 er:

¹¹ Bekendtgørelse nr. 1510 af 15. december 2010 om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM) i medfør af lov om planlægning

”- En beskrivelse af de omgivelser, som i væsentlig grad kan blive berørt af det ønskede anlæg, herunder navnlig virkningerne på befolkning, fauna, flora, jord, vand, luft, klimatiske forhold, omfanget af transport, materielle goder, herunder den arkitektoniske og arkæologiske kulturarv, landskabet, offentlighedens adgang hertil og den indbyrdes sammenhæng mellem ovennævnte faktorer samt en beskrivelse af de som en mulig følge af miljøpåvirkningerne afledte socioøkonomiske forhold

- En beskrivelse af anlæggets såvel kortsigtede som langsigtede virkninger på miljøet, som følge af påvirkning af overflade- og grundvandssystemer, luftforurening, støjbelastning, anvendelsen af naturlige råstoffer, emission af forurenende stoffer, andre genevirkninger, bortskaffelsen af affald samt en beskrivelse af, hvilke metoder der er anvendt til forudberegningen af virkningerne på miljøet. ”

Vindmøllecirkulæret¹², Vejledning om opstilling af vindmøller¹³ og Rapport om vindmøller på land¹⁴
Vindmøllecirkulæret

Det følger af vindmøllecirkulærets § 1, 2. pkt. at opstilling af vindmøller på land har væsentlig indflydelse på omgivelserne. Det følger videre i § 1, 3. pkt., at en bæredygtig udbygning med vindmøller derfor nødvendiggør, at der gennem planlægningen og landzonesagsbehandlingen tages omfattende hensyn ikke alene til muligheden for at udnytte vindressourcen, men også til nabobeboelse, natur, landskab, kulturhistoriske værdier og de jordbrugsmæssige interesser.

Cirkulærets § 2, stk. 4, bestemmer, at ved planlægning for vindmøller nærmere end 28 gange totalhøjden fra eksisterende eller planlagte vindmøller skal redegørelsen for planforslaget belyse anlæggenes påvirkning af landskabet, herunder oplyse hvorfor påvirkningen anses for ubetænkelig.

Denne bestemmelse betyder i nærværende sag, at idet der er vindmølleparker nærmere end 4,2 km fra det planlagte vindmølleopstillingsområde, skal det oplyses, hvorfor påvirkningen af landskabet anses for ubetænkelig.

§ 2, stk. 2, bestemmer, at der ikke må planlægges for vindmøller med en totalhøjde på 150 meter og derover. Dette kan dog i særlige tilfælde omhandlende forsøgsmøller fraviges, jf. § 6.

Endelig fastsættes det i § 2, stk. 1, at vindmøller fortrinsvis skal opstilles i grupper. Vindmøller opstillet i grupper skal opstilles i et i forhold til landskabet let opfatteligt geometrisk mønster.

Vindmøllevejledningen

Det fremgår af vindmøllevejledningen, der knytter sig til, uddyber og præciserer vindmøllecirkulæret, at udviklingen i retning af stadig større og mere effektive vindmøller har medført stigende krav til valget af placeringsmuligheder. En fortsat udbygning med vindmøller på land nødvendiggør derfor, at der udover hensynet til vindressourcen tages omfattende hensyn til såvel den landskabelige påvirkning som til de øvrige interesser i det åbne land, herunder nabobeboelser.

¹² CIR1H nr. 9295 af 22/05/2009 Cirkulære om planlægning for og landzonetilladelse til opstilling af vindmøller, vedtaget i medfør af § 3, stk. 1, i lov om planlægning, jf. lovbekendtgørelse 1027 af 20. oktober 2008

¹³ VEJ nr. 9296 af 22/05/2009 Vejledning om planlægning for og landzonetilladelse til opstilling af vindmøller

¹⁴ Rapport fra regeringens planlægningsudvalg for vindmøller på land 2007

For så vidt angår opstillingsmønster fremgår det af vejledningen, at hensynet til landskabet skal prioriteres højt ved planlægning for vindmøller. Det er på den baggrund bestemt, at vindmøller fortrinsvis skal opstilles i grupper med let opfattede geometriske opstillingsmønstre.

Den landskabelige påvirkning belyses særligt i redegørelsen til et planforslag, hvis den indbyrdes afstand mellem nye vindmøller og eksisterende eller planlagte vindmøller er mindre end 28 gange totalhøjden. De 28 gange totalhøjden er ikke en minimumsafstand, men der bør kun gives mulighed for opstilling af nye vindmøller nærmere end 28 gange totalhøjden fra eksisterende eller planlagte vindmøller, hvis den landskabelige påvirkning fra anlæggene under ét anses for ubetænkelig.

Afstanden kan således fraviges, hvis kommunen i forbindelse med en konkret vurdering (VVM) kan godtgøre, at samspillet mellem vindmøllegrupperne fremtræder harmonisk i landskabet, og at det samtidig opfattes som adskilte anlæg.

Den nødvendige afstand mellem anlæggene afhænger af en række konkrete forhold, først og fremmest af landskabets terræn og indhold af landskabs- og kulturelementer, af møllernes størrelse og opstillingsmønstre samt af landskabets indhold af andre tekniske anlæg. Det er ikke alle eksisterende vindmøller, som skal indgå ved vurderingen af afstanden. Der kan f.eks. ses bort fra ældre vindmøller, såfremt møllerne forventes taget ud af drift indenfor en kortere årrække, og kommunalbestyrelsen har vurderet, at de ikke vil kunne udskiftes.

Vindmøllecirkulæret skal ifølge vejledningen ses i sammenhæng med Rapport om vindmøller på land, som bl.a. belyser de landskabelige konsekvenser af opstilling af 100 – 150 meter høje vindmøller og fremkommer med samlede anbefalinger vedrørende den langsigtede vindmølleplanlægning.

Rapport om vindmøller på land

Det følger af s. 12 i rapporten om forholdet mellem vindmølleområder, at samspillet mellem de enkelte møllegrupper har væsentlig betydning for deres påvirkning af landskabet, ikke mindst for områder med mange møllegrupper. Samtidig har vindmøller på op mod 150 meters højde en større fjernvirkning, og derfor vil de selv på lang afstand stå i visuel forbindelse med andre møllegrupper. Man er derfor nødt til at tage møllernes størrelse i betragtning, hvis man vil sikre en harmoni mellem møllegrupper og landskab. Det vil desuden fra særlige synsvinkler i landskabet være væsentligt, at vindmøllegrupperne fremstår harmonisk. Visuelle undersøgelser for 150 meter høje vindmøller peger på, at møllegrupper med en indbyrdes afstand på mindst 4 km fremstår som klart adskilte i nær- og mellemzone. I fjernzonen begynder samspillet at blive uklart, men det er først omkring den ydre fjernzone, at det er svært at adskille de enkelte møllegrupper fra hinanden. For afstande mindre end 4 km begynder opstillinger at blande sig sammen allerede i mellemzonen. Da der samtidig er plads til flere møllegrupper indenfor synsfeltet, risikerer landskaber med mange vindmøller at fremstå med en kompleks og forvirrende baggrund med møllegrupperinger i forskellige størrelser.

Det fremgår af rapporten, at udvalget¹⁵ med baggrund i de udførte analyser anbefaler, at vindmøllegrupper som hovedregel opstilles med en afstand på minimum 28 x totalhøjden fra andre vindmøllegrupper. Det vil for en 150 meter høj vindmølle svare til 4,2 km svarende til landskabsanalysens

¹⁵ Udvalget for planlægning af vindmøller på land var bredt sammensat og havde sit første møde i september 2006. Medlemmerne fremgår af bilag 2 i rapporten om vindmøller på land.

nærzone. Denne afstand kan fraviges, hvis kommunen i forbindelse med en konkret vurdering (VVM) kan godtgøre, at samspillet mellem vindmøllegrupperne fremtræder harmonisk i landskabet, og at det samtidig opfattes som adskilte anlæg.

Kommunens vurdering og kriterier

Kommunens samlede vurdering af de planlagte møllers samspil med de allerede opstillede mølleparker fremgår af redegørelsen til lokalplanen, af kommuneplantillægget og af miljørapporten, som redegørelsen henviser til. Herudover har kommunen uddybet sin vurdering i sine bemærkninger til nævnet. Det følger af kommunens bemærkninger, at kommunen har konstateret, at der ikke er et visuelt uheldigt samspil med vindmøllegruppen, der står nord for Ulvemose/Bækhede ved Møgelbjerg. Derimod er der visuelle problemer med samspillet med den vindmøllegruppe, der står syd for de planlagte møller. Kommunen har i sine bemærkninger til nævnet beskrevet, at man samlet set har fundet, at der kun er en rodet/uheldig påvirkning fra få punkter i landskabet.

Kommunens vurdering af det visuelle samspil bygger på forskellige kriterier.

Kommunen har vurderet, at de eksisterende vindmøllegrupper måske kun skal stå der i en kortere årrække. Kommunen har om dette beskrevet, at det er forventet, at de nye vindmøller ved Ulvemose og Bækhede Plantage kan blive oplevet sammen med vindmølleparken ved Gunderup og Roustøje i 4 til 14 år¹⁶. Den korte periode er efter kommunens vurdering end ubetydelig tidsramme, men den lange periode vil ifølge kommunen være af betydning. Der er oplysninger om, at vindmølleopstiller har tilbudt at købe den eksisterende vindmøllepark, men det er ikke klarlagt, om det i så fald er med henblik på at nedtage disse møller. Der foreligger ikke noget krav fra kommunen herom.

En anden faktor, der med en ikke ubetydelig vægt er indgået i kommunens vurdering af den landskabelige påvirknings betydning, er det økonomiske hensyn. Således nævnes det flere gange i sagens dokumenter, dels i miljørapporten og dels i forvaltningens indstilling til kommunen, at de eksisterende to vindmølleplanlæg har en samlet produktion, der svarer til omkring 8000 husstandes årlige elforbrug, og at dette bør afvejes i forhold til den landskabelige påvirkning. Ligeledes nævnes det, at kommunen har vurderet den landskabelige påvirkning i forhold til de eksisterende vindmøllers produktion og har vurderet, at den forøgede landskabelige påvirkning og samspillet mellem planlagte og eksisterende vindmøller kan accepteres i en formentlig længere årrække. Kommunen har igen senere i miljørapporten skrevet, at den samlede produktion fra de eksisterende vindmøller er så stor, at den bør afvejes mod den landskabelige påvirkning i en ukendt men dog begrænset årrække.

Yderligere fremgår det af kommunens bemærkninger til nævnet, at kommunens flade, storskalalandskab og gode vindressourceforhold betyder, at kommunen er et af de steder i landet, hvor der er de bedste forhold til opstilling af vindmøller. Landskabets topografi har den konsekvens, at opstilling af vindmøller vil påvirke landskabet, idet vindmøller vil kunne ses langt omkring. Analyserne viser, at opsætningen af vindmøller ved Ulvemose/Bækhede Plantage vil medføre en markant visuel påvirk-

¹⁶ Der fremkommer i gennem miljørapporten forskellige estimater af, hvor længe de eksisterende vindmølleparker må forventes at bestå. Lægges den forventelige 20 – 30 årige periode til vindmøllernes opførelsessår, vil mølleparken syd for opstillingsstedet kunne fungere til 2029 – endnu 15 år. Den nordlige vindmøllepark vil kunne fungere indtil 2032 – endnu 18 år.

ning af landskabet, men det vurderes, at landskabet, der er præget af landbrug med store åbne marker og spredt bevoksning i form af læhegn og mindre skovområder, er velegnet til store vindmøller. I vindmølleplanen for kommunen er de områder udpeget, der er mest energieffektive og samtidig berører færrest mulige borgere. Kommunen har derfor som princip valgt at prioritere få områder med stor energiproduktion, så færrest mulige borgere berøres. Den samlede vurdering af det planlagte vindmølle anlæg er, at på trods af, at anlægget vil blive oplevet forskelligt fra det omkringliggende landskab, er der samlet set ikke tale om en væsentlig negativ betydning for anlæggets fremtræden i landskabet.

Det fremgår endelig af kommuneplantillægget for så vidt angår landskabet, hvor møllerne skal opstilles, at det i nærzonen er vurderet, at de 10 eksisterende vindmøller ved Rousthøje og Gunderup giver et uheldigt samlet billede set fra området vest-nordvest fra Roust, og i perioden indtil de eksisterende vindmøller nedtages, kan vindmøllerne fra enkelte positioner fremstå visuelt "rodet". Det er samtidig vurderet, at landskabet er et almindeligt åbent jordbrugsområde uden væsentlige beskyttelsesinteresser.

Konklusion i miljørapporten

Kommunens samlede konklusion for så vidt angår *selve vindmølleparken* fremgår af miljørapportens s. 109, hvoraf det fremgår, at den samlede vurdering af vindmølle anlæggets opstillingsmønster og dimensioner givet et billede af, at anlægget vil blive oplevet forskelligt fra det omkringliggende landskab. Det er vurderet, at dette ikke har nogen negativ betydning for anlæggets fremtræden i landskabet, så længe det opleves harmonisk.

Kommunen har i afsnit 4.4. konkluderet om *vindmølle anlæggets samspil* med de *eksisterende* mølleparker, at der er en vejstrækning ved Roust, hvor de planlagte møller og de eksisterende møller syd for opstillingsstedet samlet virker rodede og uharmoniske, og hvor den samlede påvirkning af landskabet er uheldig, da mølleparkerne ikke vil fremstå som klart adskilte anlæg. Nord for det planlagte opstillingssted er der ligeledes visuelle problemer, da de 9 vindmøller ved Næsbjerg/Møgelbjerg vil blive oplevet i samspil med hinanden. Kommunen har vurderet, at det kan være svært at adskille de planlagte møller og de 3 nordligst beliggende eksisterende vindmøller fra hinanden.

Kommunens bemærkninger til nævnet.

Kommunen har i sine bemærkninger til nævnet anført, at det var et udgangspunkt, at vindmøller inden for det udlagte vindmølleområde skulle nedtages i forbindelse med opsætningen af de nye større møller. Der blev dog foretaget en politisk afvejning af fordele og ulemper ved at forudsætte de ældre vindmøller nedtaget, og det blev vurderet, at det ud fra et landskabeligt synspunkt var en mulighed at lade de ældre vindmøller i området producere CO₂-neutral energi i yderligere en årrække, da landskabet i området ved Ulvemose og Bækhedede Plantage, der er præget af landbrug med store åbne marker og spredt bevoksning i form af læhegn og mindre skovområder, er velegnet til store vindmøller, og at de miljø- og energimæssige fordele ved at opstille de 10 nye vindmøller, før de eksisterende gamle møller blev nedtaget, opvejer de påvirkninger, der vil være af landskabsoplevelsen i en periode til de eksisterende møller er udtjente.

Det fremgår ligeledes løbende gennem miljørapporten og det øvrige planmateriale, at kommunen finder, at det kun er fra få punkter, at det visuelle samspil de eksisterende møller og planlagte møller

imellem vil fremstå uharmonisk. Yderligere har kommunen i sine bemærkninger til nævnet bl.a. anført, at der i miljørapporten er foretaget en vurdering af samspillet med de eksisterende vindmøller, hvor det er vurderet, at landskabspåvirkningen som helhed er ubetænkelig, og vindmøllecirkulærets bestemmelser er derfor opfyldt. Samspillet mellem eksisterende og nye møller vil enkelte steder i landskabet fremstå uharmonisk. Dette forhold vil ændre sig, når de eksisterende møller nedtages, og det er vurderet, at denne tidsbegrænsede påvirkning er tålelig.

Kommunen har foretaget 20 visualiseringer, og der er fundet visuelle problemer i forhold til samspil med eksisterende vindmøller i ca. en trediedel af visualiseringerne. Kommunen har således for ganske mange områder vist, at anlægget *ikke* opleves harmonisk, idet det fra flere visualiseringspunkter er beskrevet, at anlægget i samspil med de eksisterende mølleanlæg opleves rodet, uheldigt, uharmonisk, uklart, svært adskilleligt fra omgivende anlæg, og at påvirkningen af landskabet visuelt er betænkelig. Herudover har kommunen beskrevet landskabet som et fladt storskalalandskab, hvorfra møllerne vil kunne ses i samspil med hinanden langt omkring. Endelig fremgår det ikke, som anført af kommunen, af miljørapportens konklusion på s. 108 – 109 at den landskabelige påvirkning som helhed er ubetænkelig. Kommunen har derimod i rapportens konklusion beskrevet at *selve det ansøgte anlæg*, vil opleves forskelligt fra det omkringliggende landskab, og at dette ikke har nogen negativ betydning for anlæggets fremtræden i landskabet, så længe det opleves harmonisk. For så vidt angår *samspillet med de eksisterende anlæg*, er miljørapportens konklusioner derimod præget af en oprensning af de områder, hvorfra de 10 nye møller visuelt vil opleves som et problem.

Det fremgår således, at det planlagte vindmølle anlæg efter kommunens egen vurdering vil have en rodet/uheldig påvirkning af landskabet i nærzonen, når man ser anlægget fra syd op mod anlægget, fra nord ned mod anlægget og fra sydøst mod anlægget. Endvidere vil det i samspil med eksisterende vindmølle anlæg give en uharmonisk/rodet påvirkning af landskabet i mellemzonen når man skuer mod anlægget fra nordøst, øst, syd og nord. Kommunen har kaldt påvirkningen set fra syd for visuelt betænkelig.

I miljørapportens kap. 4.4 er samspillet mellem de eksisterende vindmøller og de planlagte vindmøller opsummeret. Det fremgår heraf bl.a. at man i et område direkte syd for alle vindmølle anlæggene, hvor man oplever begge de eksisterende anlæg imellem hele det planlagte vindmølle anlæg, vil få svært ved at skille det ene vindmølle anlæg fra det næste, idet vindmølle anlæggene vil fremstå mere eller mindre uadskillelige fra hinanden og dominere horisonten. På samme måde vil man opleve samspillet mellem de planlagte og de i alt ni eksisterende vindmøller ved Møgelbjerg og Bilstoft.

Sidstnævnte vindmølle gruppe ligger nord for anlægget, og opleves således også som problematisk i et vist omfang.

Miljørapporten beskriver således, at opførelsen af de 10 møller ikke alene vil medføre en rodet visuel oplevelse af møllerne set i samspil med mølleparken syd for det ansøgte anlæg, men at der også nord for det ansøgte anlæg vil være en visuel uheldig påvirkning af landskabet som følge af vindmølleparkernes tætte beliggenhed.

Endelig har kommunen i miljørapporten i kortbilag 4.5 indtegnet et areal på 625 ha syd for opstillingsstedet for de 10 møller, hvorfra det visuelle samspil med eksisterende vindmøller med kommunens egne ord er uheldigt. Af teksten til kortbilaget fremgår, at det i det indtegnede område er det samlede indtryk, at de eksisterende og nye vindmøller opleves rodet. Set i sammenhæng med de

nævnte visualiseringer finder Natur- og Miljøklagenævnet, at der er tale om en hel række punkter, hvor samspillet mellem de eksisterende og kommende møller vil opleves uharmonisk.

På den baggrund finder Natur- og Miljøklagenævnet, at det er vanskeligt at se, hvorledes kommunen, efter at have argumenteret for at det planlagte anlæg i samspil med de eksisterende vindmøller visuelt vil fremstå problematisk i den udstrakte grad, det er beskrevet, kan drage den konklusion, at det samlet set vil medføre en ubetænkelig landskabelig påvirkning, at opføre 10 vindmøller mellem de to eksisterende vindmølleparker.

Kort årrække

Det fremgår af vindmøllevejledningen, at man, for så vidt angår vurderingen af planlagte vindmølleparker samspil med eksisterende vindmøller, kan se bort fra ældre vindmøller, der skal nedtages indenfor en kortere årrække, og som kommunalbestyrelsen har vurderet, ikke vil kunne udskiftes. Et vist økonomisk hensyn er således tilladt efter vejledningen.

Kommunen har beskrevet i miljørapporten, at anlæggene måske vil stå sammen i en kortere periode på fem år. Kommunen har andre steder i rapporten beskrevet, at vindmølleanlæggene kan stå sammen i op til 20 år. Samtidig har kommunen vurderet, at en kortere årrække ikke vil være af betydning for den landskabelige påvirkning, men at en længere årrække vil være det. Herudover har kommunalbestyrelsen ikke redegjort for, at de eksisterende mølleparker ikke ville kunne udskiftes.

Økonomiske hensyn og landskabelig begrundelse

Kommunen har vurderet og accepteret den betydelige landskabelige påvirkning af flere samtidigt fungerende mølleparker med henvisning til, at "den landskabelige påvirkning er set i forhold til de eksisterende vindmøllers produktion". Det fremgår flere steder i sagens dokumenter, at de eksisterende møllers produktion er blevet tillagt vægt i kommunens vurdering af den landskabelige påvirkning. Kommunen har fundet, at den forøgede landskabelige påvirkning og det delvist uheldige/rodede samspil mellem planlagte og eksisterende vindmøller kan accepteres i en formentlig længere årrække.

Endelig fremgår det af kommuneplantillægget umiddelbart efter en beskrivelse af at vindmøllerne fra enkelte positioner vil fremstå visuelt "rodet", at "landskabet er et almindeligt åbent jordbrugsområde uden væsentlige beskyttelsesinteresser." Det må fortolkes sådan, at kommunen lægger vægt på, at der ikke er tale om et fint udpeget landskab, men i stedet et almindeligt åbent jordbrugsområde.

Lovgrundlaget og vejledningen for opstilling af de helt store møller har til formål at sikre kvalitet i vindmølleplanlægningen. Det følger af vejledningen til vindmøllecirkulæret, at udviklingen i retning af stadig større og mere effektive vindmøller medfører et stigende krav til valget af placingsmuligheder. Den fortsatte udbygning med vindmøller på land nødvendiggør, at der udover hensynet til vindressourcen tages omfattende hensyn til såvel den landskabelige påvirkning som til de øvrige interesser i det åbne land, herunder nabobeboelser.

I vindmøllerapporten tales der om møllegrupperes påvirkning af landskaber og om, hvordan de allerstørste møller, man som hovedregel lovligt kan opstille – møller på 150 meter – har en større fjern-

virkning, og derfor selv på lang afstand vil stå i visuel forbindelse med andre møllegrupper. Det konkluderes videre i rapporten, at visuelle undersøgelser for 150 meter høje vindmøller peger på, at møllegrupper med indbyrdes afstand på mindst 4 km fremstår som klart adskilte i nær- og mellemzone, og at for afstande mindre end 4 km begynder opstillinger at blande sig sammen allerede i mellemzonen. I nærværende sag er der henholdsvis ca. 650 meter og 1,7 km til de nærmeste møllegrupper.

De 28 gange vindmøllens totalhøjde er ikke en minimumsafstand, men der bør ifølge vejledningen kun gives mulighed for opstilling af nye vindmøller nærmere end 28 gange totalhøjden fra eksisterende eller planlagte vindmøller, hvis den landskabelige påvirkning af anlæggene under ét anses for ubetænkelig.

Afstanden kan således fraviges, hvis kommunen i forbindelse med en konkret vurdering (VVM) kan godtgøre, at samspillet mellem vindmøllegrupperne fremtræder harmonisk i landskabet, og at det samtidig opfattes som adskilte anlæg.

Varde Kommune har i miljørapporten gentagne gange redegjort for, at vindmølleparkerne set i relation til hinanden fra ganske mange positioner – fra nord, nordøst, syd og sydøst - ikke vil blive opfattet som adskilte anlæg men vil virke rodede, uharmoniske og visuelt betænelige. Nævnet finder det derfor ikke godtgjort, at den landskabelige påvirkning af mølleanlæggene set i samspil med hinanden vil være ubetænkelig. Kommunens fremhævnin g af landskabets karakter som almindeligt åbent landbrugsland kan ikke heroverfor i sig selv tillægges betydning.

Der kan tages et vist hensyn til økonomi i henhold til vindmølleplanlægningen, henset til at det er muligt i den landskabelige afvejning at se bort fra møller, der alene har en kort levetid tilbage. Imidlertid har kommunen direkte anført, at den forøgede landskabelige påvirkning og det delvist uheldige/rodede samspil mellem planlagte og eksisterende vindmøller kan accepteres i en formentlig længere årrække - på trods af at kommunen i miljørapporten har beskrevet, at såfremt de eksisterende møller vil komme til at fungere i en længere årrække, vil dette have en landskabelig betydning. Det er ikke endeligt klarlagt i miljørapporten, hvor lang tid mølleparkerne vil komme til at fungere sammen.

Natur- og Miljøklagenævnet finder derfor, at vindmøllecirkulærets § 2, stk. 4, der opstiller krav til kommunernes vindmølleplanlægning, ikke er opfyldt. Da det må anses for at være en væsentlig mangel ved kommunens afgørelse, må VVM-tilladelsen ophæves som ugyldig,

Såfremt vindmølleprojektet ved Ulvemose/Bækhede Plantage ønskes gennemført, må kommunen – som også oprindeligt planlagt – overveje projektets konsekvenser for (nogle af) de eksisterende møller.

Grundvandsoppumpning

I kapitel 6.3 beskriver miljørapporten geologi og grundvand i forhold til det planlagte projekt. Det fremgår heraf, at vindmøllerne opstilles i et område med drikkevandsinteresser. Mod vest er der ingen risiko for okkerudledning, men mod øst opstilles mølle 8 og 10 tæt på arealer med stor risiko for okkerudledning, hvilket bør tages i betragtning, hvis der skal foretages grundvandssænkning i forbindelse med etableringen af fundamentene. Pga. det forholdsvis dybe grundvandsspejl, er det

efter kommunens vurdering ikke sandsynligt, at der bliver behov for grundvandssænkning, men skulle det alligevel blive tilfældet, vurderes det, at bortledning af eventuelt okkerforurenat vand ved lokal nedsivning vil kunne ske uden skadelige effekter på beskyttede vandløb eller andre naturområder.

Kommunen har senere i sine bemærkninger til nævnet uddybet spørgsmålet om grundvand og har herudover anført, at problemstillingen vedrørende geologiske forhold og grundvand er beskrevet og vurderet i miljørapporten.

Miljørapporten indeholder ingen vurdering af, om selve grundvandssænkningen eller bortledningen af vand fra møllerne kan påvirke grundvandsmagasiner og grundvandskvalitet, nærtliggende vandløb eller § 3-områder. Miljørapporten indeholder heller ingen argumentation for, hvorfor det vurderes, at bortledning af okkerforurenat vand fra mølle nr. 8 og nr. 10 kan ske uden skadelige effekter på beskyttede vandløb eller andre naturområder. Miljørapporten indeholder desuden ikke en begrundet vurdering af den maksimale sænkning af grundvandet og sænkningens udbredelse.

Det fremgår af VVM-bekendtgørelsens bilag 4 pkt. 4, at miljørapporten skal indeholde en beskrivelse af anlæggets såvel kortsigtede som langsigtede virkninger på miljøet som følge af bl.a. påvirkning af overflade- og grundvandssystemer. Ligeledes fremgår det af miljøvurderingsloven, at miljørapporten skal indeholde oplysninger der beskriver og evaluerer den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet – herunder for så vidt angår vand, samt beskrive de planlagte foranstaltninger for at undgå enhver eventuel væsentlig negativ indvirkning på miljøet efter planens gennemførelse.

Det er hovedprincipper i VVM-direktivet¹⁷, at der skal foretages en *forudgående* vurdering af alle miljøeffekter i bred forstand af det konkrete projekt – i dette tilfælde af opførelsen af vindmølleparken – med henblik på offentlighedens og øvrige relevante parter inddragelse i beslutningsprocessen. Formålet er at skabe det bedst mulige beslutningsgrundlag forud for stillingtagen til de omhandlede projekter. Det skal således sikres, at der foretages en fuldstændig vurdering af indvirkningen på miljøet, *inden* der gives tilladelse til projektet.

Natur- og Miljøklagenævnet finder herefter, at kommunen ikke på tilfredsstillende vis har opfyldt kravene som fastsat i VVM-bekendtgørelsen og miljøvurderingsloven, da man ikke i tilstrækkeligt omfang har beskrevet de såvel kortsigtede som langsigtede virkninger på miljøet som følge af påvirkning af overflade- og grundvandssystemer. Endvidere findes kravene i vindmøllecirkulæret ikke at være opfyldt, og på den baggrund ophæves Kommuneplantillæg nr. 113 med tilhørende VVM-redegørelse og miljørapport for opstillingen af 10 vindmøller ved Ulvemose og Bækhede Plantage samt lokalplan 25.10.L02 vedtaget den 1. oktober 2013. Som følge heraf ophæves tillige VVM-tilladelsen til projektet af 11. oktober 2013.

Andre spørgsmål

Klagerne har herudover gjort en række andre retlige klagepunkter gældende, som Natur- og Miljøklagenævnet herefter ikke finder anledning til at behandle udover at henlede Varde Kommunes

¹⁷ Oprindeligt direktiv 85/337/EÆF med senere ændringer og senest kodificeret ved direktiv 2011/92/EU

opmærksomhed på Naturstyrelsens forvaltningsplan for birkemus¹⁸ og rapporten "Projekt mus¹⁹", hvoraf det fremgår, at der er fundet forekomst af birkemus beskyttet som bilag IV art jf. habitatbekendtgørelsen i området omkring Varde og dermed relativt tæt på mølleområdet. Endelig kan kommunen efter Natur- og Miljøklagenævnets vurdering og i overensstemmelse med miljørapporten og lokalplanen overveje at etablere beskrevne afværgeforanstaltning ved mølle 10 i den anførte periode, såfremt en mølle opstilles på lokaliteten, hvorved det sikres, at flagermusarterne opstillet på bilag IV opnår tilstrækkelig beskyttelse.

På Natur- og Miljøklagenævnets vegne

Babette Bentley
Cand.jur.LL.M.(i)

¹⁸ Forvaltningsplan. Beskyttelse og forvaltning af birkemusen, *Sicista betulina*, og dens levesteder i Danmark. Naturstyrelsen, Miljøministeriet, 2012.

¹⁹ Projekt birkemus. Afrapportering af Projekt Birkemus 2007-2009. Skov- og Naturstyrelsen, 2011.

Afgørelsen er sendt til:

Varde Kommune
Bytoften 2
6800 Varde

European Wind Farms Denmark A/S
Diplomvej 337
2800 Lyngby

Bruun & Hjejle I/S
Nørregade 21
1165 København K

Bjørn Paulsen
Vardevej 36
Rousthøje

Karsten Bøg Drøjdal
Tranebjergvej 19
6800 Varde

Lis Sørensen og Martin Storgaard
Vardevej 46
6800 Varde

Ejvind Sørensen
Ulvemosevej 12
6800 Varde